

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji
i Ekonomii
Instytut Nauk Administracyjnych
Zakład Prawa Administracyjnego
Studia Stacjonarne Administracji I stopnia

Veronika Kuznetsova

SZKOŁA WYŻSZA JAKO PODMIOT ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W POLSCE
I NIEMCZECH NA PRZYKŁADZIE UNIWERSYTETU WROCŁAWSKIEGO I
CHRISTIAN-ALBRECHTS-UNIVERSITÄT ZU KIEL

Praca licencjacka
napisana pod kierownictwem
dra hab. Piotra Lisowskiego

Wrocław 2016

Spis treści

Wykaz skrótów.....	5
Wstęp.....	6
ROZDZIAŁ I. ORGANIZACJA PRAWNA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W POLSCE I NIEMCZECH – USYTUOWANIE SZKOŁY WYŻSZEJ	9
1. Podmiot administracji publicznej. <i>Verwaltungsträger</i>	9
2. Rodzaje podmiotów administracji publicznej	10
3. Pojęcia organu oraz urzędu. <i>Organ, Behörde, Amt</i>	12
3.1. <i>Organ / Organswalter</i> (pol. organ / piastun organu)	12
3.2. <i>Behörde</i> (pol. urząd lub władza)	14
3.3. <i>Das Amt / Amtswalter</i> (pol. urząd / piastun urzędu).....	15
ROZDZIAŁ II. ORGANY SZKOŁY WYŻSZEJ I ICH KOMPETENCJE W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW	16
1. Wprowadzenie	16
2. Rektor a prezydium z prezydentem na czele	19
3. Senat/ <i>Der Senat</i>	25
4. Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej/ <i>Dekan</i> albo <i>Dekanin</i>	28
5. Rady podstawowych jednostek organizacyjnych/ <i>Fachbereichskonvent</i>	29
6. Kilka dodatkowych uwag.....	30
ROZDZIAŁ III. SZKOŁA WYŻSZA A PAŃSTWO	32
7. Tworzenie i likwidacja uczelni	32
8. Nadzór na szkołami wyższymi.....	33
ROZDZIAŁ IV. ZADANIA SZKOŁY WYŻSZEJ W ŚWIETLE OBOWIĄZUJĄCYCH PRZEPISÓW. SOCJALNY WYMIAR UNIWERSYTETU (NIEM. <i>UNIVERSITÄT ALS SOZIALGEBILDE</i>).....	38
1. Niektóre uwagi wstępne	38
2. Zadania szkoły wyższej	39
3. <i>Universität als Sozialgebilde</i>	42
ROZDZIAŁ V. SZKOŁA WYŻSZA JAKO ZAKŁAD ADMINISTRACYJNY ...	46
1. Geneza administracji świadczącej / <i>Leistungsverwaltung</i>	46
2. Pojęcie i rodzaje zakładów administracyjnych w doktrynie polskiej i niemieckiej.....	46

3. Władztwo zakładowe (niem. <i>Anstaltsgewalt</i>).....	47
4. Przejawy cech zakładu w szkole wyższej.....	48
ROZDZIAŁ VI. SZKOŁA WYŻSZA JAKO KORPORACJA	51
1. Szkoła wyższa jako korporacja z punktu widzenia doktryny niemieckiej	51
2. <i>Studierendenschaft</i> /Samorząd Studentów	53
3. Rozważania doktrynalne – ujęcie polskie.....	55
4. Relacja zakład-korporacja – uwagi końcowe	62
ROZDZIAŁ VII. AUTONOMIA SZKÓŁ WYŻSZYCH	64
Zakończenie.....	68
Wykaz wykorzystanych publikacji	70
Wykaz polskich źródeł prawa.....	73
Wykaz niemieckich źródeł prawa	74
Wykaz orzecznictwa	76

Wykaz skrótów

1. Źródła prawa

BGB - Bürgerliches Gesetzbuch, Ausfertigungsdatum: 18.08.1896

GG - Grundgesetz für die Republik Deutschland, Ausfertigungsdatum: 23.05.1949

HRG - Hochschulrahmengesetz, Ausfertigungsdatum: 26.01.1976

k.p.a. - ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2016 r. poz. 23)

LVwG - Landesverwaltungsgesetz für das Land Schleswig-Holstein

HschulG SH - Gesetz über die Hochschulen und das Universitätsklinikum Schleswig-Holstein in der Fassung vom 5. Februar 2016

p.s.w. - ustawa z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r., poz. 572 z późn. zm.)

SH - Schleswig-Holstein albo Szlezwik-Holsztyn

StipG - Stipendienprogramm-Gesetz, Ausfertigungsdatum: 21.07.2010.

VwVfG - Verwaltungsverfahrensgesetz, Ausfertigungsdatum: 25.05.1976

2. Inne

Abs. - Absatz

CAU - Christian-Albrechts-Universität zu Kiel

franc. - francuski

niem. – niemiecki

p.j.o. – podstawowa jednostka organizacyjna

pol. - polski

RP - Rzeczpospolita Polska

S. – Satz

UE -Unia Europejska

UWr - Uniwersytet Wrocławski

WPAiE – Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii

z.B. - zum Beispiel

Wstęp

Uniwersytet¹ to struktura, z punktu widzenia administratywisty, niezwykła i niewątpliwie ciekawa. Zawiera w sobie cechy zakładu, korporacji, korzystając zarazem z atrybutów właściwych dla autonomii; proporcje tych cech zmieniały się z biegiem lat. Uniwersytet średniowieczny (1100-1500 n.e.) istniał jako „korporacja mistrzów i uczniów”², był niezależny od państwa, a głównym jego celem było odkrywanie prawdy boskiej³. Później (1500-1800 n.e.) na znaczeniu zyskała działalność naukowa, bardziej odpowiadająca ewoluującym potrzebom społeczeństwa. W tym samym okresie uniwersytet został poddany oddziaływaniu państwa, pojawił się nadzór nad szkolnictwem wyższym.

Ideą zaś uniwersytetu współczesnego (XX wiek - do dzisiaj) jest „wiedza użyteczna”, służba publiczna oraz współpraca międzynarodowa. Już w poprzednich okresach można było dostrzec otwartość uniwersytetów na tę ostatnią sferę. Jednak dzisiaj skala wymiany jest niewątpliwie większa niż to miało miejsce wcześniej. Autorka pracy, studentka Uniwersytetu Wrocławskiego, również skorzystała z możliwości wyjazdu na uczelnię zagraniczną w ramach programu „Erasmus +”. Uczelnią tą był Uniwersytet Christiana Albrechta w Kilonii (Niemcy, land Szlezwik-Holsztyn). Było niezmiernie ciekawie porównać polski system prawny (w tym i akademicki) z niemieckim.

Komparatystyka odnoszona do struktury i funkcjonowania szkół wyższych w Polsce i Niemczech nie jest wyzwaniem łatwym ze względu na różnicę ustroju porównywanych państw; Polska jest państwem unitarnym, Niemcy zaś federalnym. Fakt, że Niemcy są federacją, gdzie poszczególne landy posiadają autonomię, odbija się też na cechach szkół wyższych tego państwa.

Praca jest oparta przede wszystkim na źródłach prawa, zarówno powszechnie obowiązującego, jak i obowiązującego w poszczególnych szkołach wyższych, a także na umowach administracyjno-prawnych (niem. *öffentlich-rechtlicher Vertrag*), które mają dość wielkie znaczenie w Niemczech. Niemniej ważną rolę odgrywać będzie doktryna.

Jeżeli chodzi o cel pracy... spójrzmy jeszcze raz na jej temat: „Szkoła wyższa jako podmiot administracji publicznej...”. Czyli zakładamy od razu, iż uczelnia jest

¹ Określenia *uniwersytet*, *szkoła wyższa*, *uczelnia* będą użyte w pracy zamiennie.

² K. Leja, *Zarządzanie szkołą wyższą. Koncepcje i współczesne wyzwania*, Warszawa 2013, s. 30.

³ *Ibidem*, s. 34.

podmiotem administracji, dla którego są charakterystyczne takie cechy jak: pozycja w strukturze administracyjnej, zadania, organy, natura prawna. Celem jest zatem zbadanie szkoły wyższej w Polsce i Niemczech pod względem wyżej nazwanych cech.

Komparatystyka jest rzeczą niezmiernie korzystną, gdyż żadne państwo nie funkcjonuje w stu procentach tak samo jak inne, a dzięki porównywaniu dowiadujemy się o być może o lepszych rozwiązaniach w tej czy innej sferze.

Pierwszy rozdział pracy jest poświęcony organizacji administracji publicznej w obu państwach (w Niemczech – także w kontekście krajów związkowych) oraz usytuowaniu szkoły wyższej w tejże organizacji. Zawarte tutaj są ustalenia bardziej doktrynalne, np: pojęcie podmiotu administracji, organu oraz urzędu z punktu widzenia nauki polskiej i nauki niemieckiej.

Rozdział drugi został poświęcony komparatystyce organów szkół wyższych, składa się on przede wszystkim z tabeli przedstawiających porównywanie kompetencji takich organów jak: rektor, prezydium, senat, kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej, dziekan, rada podstawowej jednostki organizacyjnej oraz konwent.

W rozdziale trzecim omówiona została relacja szkoły wyższej i państwa, zawiera ten rozdział kwestie dotyczące nadzoru nad szkołami wyższymi w Polsce i Niemczech, uwzględniając w tym zakresie niemiecką „specjalność” mającą postać umowy administracyjno-prawnej.

Zadania szkoły wyższej oraz jej rola w społeczeństwie (zagadnienia o charakterze socjologicznym) zawarte zostały w rozdziale czwartym.

W rozdziałach piątym, szóstym oraz siódmym szkoła wyższa będzie rozpatrywana z trzech perspektyw: zakładu administracyjnego, korporacji oraz autonomii. Będą omówione tutaj pojęcia i cechy tych trzech „stanów” szkoły wyższej.

W rzeczywistości jest dość trudno podzielić rozdziały pracy tematycznie, ponieważ niektóre są ze sobą bardzo powiązane, jak to np. ma miejsce w przypadku rozdziału o relacji uczelni i państwa z rozdziałami poświęconymi zakładowi, korporacji i autonomii. Komparatystyka w tej pracy nie zawsze wygląda w sposób: tu jest x, a tam y. Nieraz jest to niemożliwe, chociażby przez brak odpowiednich regulacji lub poglądów w doktrynie.

Chciałabym również złożyć serdeczne podziękowania mojemu Promotorowi, doktorowi habilitowanemu Piotrowi Lisowskiemu za poświęcony czas i pomoc merytoryczną.

Praca uwzględnia stan prawny na dzień 31 maja 2016 r.

Rozdział I. Organizacja prawna administracji publicznej w Polsce i Niemczech – usytuowanie szkoły wyższej

Z klasyki niemieckiego prawa administracyjnego – *H. Maurer* „Allgemeines Verwaltungsrecht”.

Dla tzw. zwykłego obywatela administracja występuje przede wszystkim w postaci urzędników lub władz administracyjnych. Oni tworzą jednak jedynie pierwszy plan skomplikowanego aparatu, a mianowicie - organizacji administracji⁴.

1. Podmiot administracji publicznej. *Verwaltungsträger*

Decydującym elementem pojęcia podmiotu administracji lub *Verwaltungsträger* jest zdolność prawna. Administracja ma być przez prawo ujęta i prawem związana – wymaga to nie tylko przepisów prawnych, które administrację uprawniają lub nakładają na nią obowiązki, lecz również określenia podmiotów, którzy są nosicielami tychże praw i obowiązków⁵.

Zdolność prawną posiadają przede wszystkim ludzie – osoby fizyczne (zob. w szczególności art. 8. § 1 kodeksu cywilnego⁶ lub § 1 BGB⁷). Zdolność ta może być jednak przez przepisy prawne także być przekazana związkom osób lub innym organizacjom ze skutkiem, że oni jako samodzielni adresaci i nosiciele praw i obowiązków będą brali udział w obrocie prawnym, nabywać własność, a także będą mogli pozywać i być pozwanymi (wtedy się mówi o osobach prawnych).

W zależności od tego, czy zdolność prawna wywodzi się z prawa prywatnego lub publicznego, mówi się o osobach prawnych prawa prywatnego lub osobach prawnych prawa publicznego⁸ (przy czym możliwe jest kumulowanie tych zdolności i właściwych im podmiotowości; z tym, że podmiotowości publicznoprawnej – po stronie administrujących – nie musi towarzyszyć wyposażenie w osobowość prawną, w rozumieniu prawa cywilnego, jak to jest np. w przypadku szkoły podstawowej).

⁴ H. Maurer, *Allgemeines Verwaltungsrecht*, München 2011, s. 532.

⁵ J.w.

⁶ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2016 r. poz. 380).

⁷ BGB – Bürgerliches Gesetzbuch, Ausfertigungsdatum: 18.08.1896.

⁸ H. Maurer, *loc. cit.*

Od pełnej zdolności prawnej odróżniać należy częściową zdolność prawną. Oznacza to, że pewnej osobie prawnej zdolność prawna została przyznana nie w sposób ogólny, lecz w odniesieniu do pewnych obszarów prawnych⁹.

2. Rodzaje podmiotów administracji publicznej

Doktryna niemiecka wśród podmiotów administracji wyróżnia a) państwo, b) korporacje, zakłady i fundacje prawa publicznego z pełną zdolnością prawną, c) jednostki z częściową zdolnością prawną oraz d) tzw. *Beliehene* - jednostki wykonujące zleconą funkcję administracyjną.

Przegląd podmiotów administracji¹⁰:

a) Państwo. Jest to podmiot pierwotny, posiadający monopol władzy i który nie zawdzięcza swojej egzystencji żadnemu innemu podmiotowi.

Zgodnie z niemiecką Ustawą Zasadniczą¹¹ (niem. *Grundgesetz*) państwem są zarówno federacja, jak i poszczególne kraje związkowe. Art. 20 Abs. 1 GG¹² zawiera zasadę federacji (niem. *Bundesstaatsprinzip*).

Dla cudzoziemca z państwa unitarnego ta różnica w organizacji państwowej jest odczuwalna chociażby na wykładach „Ogólne prawo administracyjne” (niem. *Allgemeines Verwaltungsrecht*) na Uniwersytecie w Kilonii – na wykładach tych bowiem cytuje się przeważnie przepisy prawa administracyjnego kraju związkowego Szlezwika-Holsztyna¹³, przepisy federalne są wyjątkiem. Jednak ustawy landów są przeważnie powtórzeniem ustaw federalnych z nieznacznymi odchyleniami, ponieważ w zakresie prawa administracyjnego landy posiadają tzw. *Abweichungsrecht*¹⁴, ponadto niektóre obszary prawa administracyjnego w pełni należą do kompetencji landów, jak to np. ma miejsce w przypadku policji, prawa

⁹ H. Maurer., K. Nowacki (tłum. i red.), *Allgemeines Verwaltungsrecht. Ogólne prawo administracyjne.*, Wrocław 2003, s. 230.

¹⁰ H. Maurer, *op. cit.*, s. 534.

¹¹ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland Ausfertigungsdatum: 23.05; Art. 20 Abs. 1: *Die Bundesrepublik Deutschland ist ein demokratischer und sozialer Bundesstaat.* (pol. Republika Federalna Niemiec jest demokratycznym i socjalnym państwem związkowym).

¹² Grundgesetz für die Republik Deutschland, Ausfertigungsdatum: 23.05.

¹³ Szlezwik-Holsztyn – land Republiki Federalnej Niemiec ze stolicą w Kilonii.

¹⁴ Od niemieckich słów *abweichen* – odbiegać, odróżniać się i *Recht* – prawo.

porządku budowlanego (*Bauordnungsrecht*¹⁵) lub nas interesującego prawa szkolnictwa wyższego.

Kompetencja prawodawcza w zakresie *Hochschulzulassung* (pol. dopuszczenie do studiów wyższych) oraz *Hochschulabschlüsse* (pol. zaświadczenie o ukończeniu szkoły wyższej) należy do tzw. kompetencji „konkurencyjnych” (niem. *konkurrierende Gesetzgebungskompetenz*) landu i federacji¹⁶. Oznacza to, iż jeżeli federacja nie skorzystała z kompetencji ustawodawczej, to przechodzi ona na land. Również w tym zakresie landy posiadają *Abweichungsrecht* (zob. Art. 72 Abs. 3 Nr. 6 GG¹⁷). Natomiast pozostałe kompetencje do regulacji materii szkolnictwa wyższego należą do landu, zgodnie z zasadą domniemania kompetencji ustawowej na rzecz landów (Art. 70 Abs. 1 GG¹⁸).

Ponadto w doktrynie niemieckiej mówi się o tzw. *Kulturhoheit der Länder* (pol. *władztwo kulturowe landów*). Oznacza to, iż w zakresie ustawodawstwa i administracji w dziedzinie kultury (do której zalicza się oświatę, szkolnictwo wyższe, radiofonię i telewizję, sztukę itd.) kraje związkowe mają właściwość wyłączną. *Bund* do roku 2006 r. mógł wydawać w tych dziedzinach tylko tzw. ustawy ramowe. W dziedzinie szkolnictwa wyższego taka ustawa też istnieje – *Hochschulrahmengesetz*¹⁹. W roku 2006 r. przeprowadzono reformę federalizmu (niem. *Föderalismusreform*), skutkiem której były niektóre zmiany w Ustawie Zasadniczej Niemiec²⁰ i kompetencji do ustawodawstwa ramowego federację pozbawiono. HRG jednak obowiązuje nadal, z tym że prawie połowa przepisów tej ustawy została uchylona.

Istnienie instytucji uniwersytetu federalnego jest niemożliwe. Uniwersytet publiczny – to instytucja, tworzona i nadzorowana przez land.

¹⁵ Prawo to zajmuje się pytaniami wymogów technicznych i architektonicznych budowania, natomiast *Bauplanungsrecht* (należąca do kompetencji federacji) pytaniami zagospodarowania przestrzeni, czyli: *wo darf überhaupt gebaut werden?*

¹⁶ Por. Art. 74 Abs. 1 Nr. 33 GG.

¹⁷ Niem. *Hat der Bund von seiner Gesetzgebungszuständigkeit Gebrauch gemacht, können die Länder durch Gesetz hiervon abweichende Regelungen treffen über (...) die Hochschulzulassung und die Hochschulabschlüsse.*

¹⁸ Niem. *Die Länder haben das Recht der Gesetzgebung, soweit dieses Grundgesetz nicht dem Bunde Gesetzgebungsbefugnisse verleiht.*

¹⁹ Hochschulrahmengesetz: Ausfertigungsdatum: 26.01.1976.

²⁰ Między innymi zostały uchylone art. 74a oraz 75 GG, które regulowały kompetencję *Bund* do ustawodawstwa ramowego oraz poszerzono zakres kompetencji prawodawczych landów.

- b) Korporacje, zakłady oraz fundacje prawa publicznego posiadające pełną zdolność prawną. Państwo realizuje swoje zadania częściowo przez urzędy (niem. *Behörde*), a częściowo poprzez samodzielne jednostki administracyjne (niem. *Verwaltungseinheiten*). Jednostki te posiadają charakter podmiotów administracji, kiedy nie tylko organizacyjnie, lecz również prawnie są usamodzielnione. Wśród usamodzielnionych podmiotów administracji rozróżnia się korporacje, zakłady oraz fundacje. Samodzielność prawna umożliwia im administrowanie na własną odpowiedzialność. Takie podmioty podlegają nadzorowi państwowemu. Przykładem podmiotu administracji z pełną zdolnością prawną jest uniwersytet.
- c) Pomioty posiadające częściową zdolność prawną. Chodzi tu o takie jednostki, które są wyposażone we własne prawa i obowiązki w takim stopniu, który jest niezbędny dla realizacji powierzonych im zadań. Ich struktura może przebierać postać korporacji, zakładu lub mieć inną formę. W granicach swojej zdolności prawnej są podmiotami administracji. Klasycznym przykładem takiej jednostki jest wydział uniwersytetu. W odróżnieniu od szkoły wyższej wydział nie jest osobą prawną, lecz posiada ograniczoną zdolność prawną.
- d) *Beliehene* (jednostki wykonujący zleconą funkcję administracyjną). W przypadkach, kiedy państwo rezygnuje z wykonywania zadań administracyjnych, może ono przenieść tę funkcję na osoby prywatne (fizyczne lub prawne). Wykonujący zleconą funkcję administracyjną są podmiotami prawa prywatnego, na które przeniesiono zadania administracyjne w celu samodzielnego ich realizowania, w tym sensie przekazuje się takim podmiotom też uprawnienia władcze²¹.

3. Pojęcia organu oraz urzędu. *Organ, Behörde, Amt*²²

3.1. *Organ / Organswalter* (pol. organ / piastun organu)

Podmioty administracji, według wcześniejszych ustaleń, posiadają zdolność prawną, lecz nie zdolność do czynności prawnych (wyjątek stanowi rzadki przypadek, kiedy osoba fizyczna jest jednocześnie *Beliehener*). Wtedy z pomocą przychodzi pojęcie

²¹ H. Maurer, K. Nowacki (tłum. i red.), *op. cit.*, s. 231.

²² H. Maurer, *op. cit.*, s. 538-546.

„organu” (niem. *Organ*), pod którym rozumie się instytucję podmiotu administracji, poprzez którą realizuje on swoje zadania. Organizacyjnie organy są niezależne. Oznacza to, że organ istnieje niezależnie od tego, jaka osoba w jego postaci działa. Organami są np. senat uniwersytetu albo rada wydziału.

Natomiast wyłącznie ludzie są zdolni do wyrażania woli i działania. Organy podmiotów administracji „potrzebują” zatem osób fizycznych (piastunów funkcji organów), które by faktycznie realizowały właściwość organu i w ten sposób czyniły podmiot administracji zdolnym do czynności prawnych.

Za przykład piastuna organu może posłużyć osoba pełniąca urząd rektora w szkole wyższej lub też poszczególni członkowie rady wydziału.

Doktryna polska nie zawsze podąża powyższym tropem. Co więcej, relatywnie częściej można odnieść wrażenie, że widzi tę kwestię nieco inaczej. Klasycy przedmiotu nie zawsze skupiają się bowiem na takich zagadnieniach jak zdolność prawna podmiotów a zdolność do czynności prawnych organów, lecz zaliczają państwo, korporacje, zakłady, fundacje oraz również organy, instytucje, urzędy i funkcjonariuszy do podmiotów²³.

Ten *bigos doktrynalny*, jak trafnie to nazwał *P. Lisowski*, powoduje też niekonsekwencje w ustawodawstwie. Tak zgodnie z art. 25 § 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi²⁴, organ administracji publicznej posiada zdolność sądową (zdolność występowania przed sądem administracyjnym jako strona). Albo też art. 1 ust. 2 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego²⁵, normującego zakres podmiotowy zastosowania ustawy, w jednym zdaniu zamieścił organ oraz podmiot jako prowadzących postępowanie. Te przykłady wskazują na to, iż także polski prawodawca nie uwzględnia strukturalnej i – rzecz można – rankingowej różnicy pomiędzy podmiotem administracji publicznej a jego organem.

Nieliczni autorzy dostrzegają tę lukę w ramach tzw. rozwinięcia strukturalnego (czy też w ramach wewnętrznej organizacji podmiotów administracji publicznej). Tak np. *J. Niczyporuk* w zdolności administracyjnoprawnej wyróżnia aspekt bierny, czyli bycie

²³ Por. *J. Zimmermann, Prawo administracyjne*, Warszawa 2012, s. 107 lub *Z. Leoński, Zarys prawa administracyjnego*, Warszawa 2006, s. 71 oraz *J. Boć, Organizacja prawna administracji (w:) Prawo administracyjne*, J. Boć (red.), Kolonia Limited 2010, s. 131 i n.

²⁴ (Dz. U. z 2016 r. poz. 718).

²⁵ (Dz.U. z 2016 r. poz. 23).

podmiotem uprawnień i obowiązków oraz aspekt czynny (w odniesieniu do organów) – możliwość wyrażania woli w zakresie tychże uprawnień i obowiązków²⁶.

Podobnie tę kwestię widzi *J. Filipek*. Ten administratywista pisał bowiem, iż *trudno jest przypisywać organowi odrębną podmiotowość prawną nawet przy uwzględnieniu, że podejmuje on działania w imieniu i na rzecz władzy publicznej (...). Materialno-prawne skutki działania każdego organu administracyjnego muszą być zachowywane bezpośrednio na rzecz reprezentowanego podmiotu i muszą obowiązywać bezpośrednio ten podmiot*²⁷.

Dla potrzeb niniejszej pracy będę respektować poglądy opowiadające się za potrzebą uwzględnienia wykazanych różnic między atrybutami charakterystycznymi dla podmiotów administracji a cechami charakterystycznymi dla pozycji organów administracji publicznej – w konsekwencji podążać za dominującym tropem doktryny niemieckiej, relatywnie rzadziej reprezentowanym w doktrynie polskiej.

Co jednak w tych okolicznościach poniekąd paradoksalne, pojęcie organu w doktrynie polskiej jest bardzo zbliżone do pojęcia niemieckiego. Organem więc jest zasadnicza jednostka administracji, której działalność polega na organizowaniu realizacji zadań państwa²⁸.

3.2. Behörde (pol. urząd lub władza)

Behörde to pojęcie centralne w organizacji administracji, na co wskazuje jego częste zastosowanie w ustawodawstwie oraz literaturze, lecz przede wszystkim - w strukturze organizacyjnej administracji. Pojęcie to jest jednak bardzo sporne i wieloznaczne.

Behörde rozpatruje się z organizacyjnego oraz funkcjonalnego punktu widzenia. *Behörde* w sensie organizacyjnym są to uporządkowane w hierarchii administracji organy. Np. prezydent, burmistrz, dziekan wydziału. Natomiast pojęcie *Behörde* w sensie funkcjonalnym zostało zdefiniowane w § 1 Abs. 4 VwVfG²⁹. Zgodnie z tym

²⁶ J. Niczyporuk, *Podmiotowość administracyjnoprawna a zdolność administracyjnoprawna – delimitacja pojęć*, (w:) *Współczesne zagadnienia prawa i procedury administracyjnej. Księga jubileuszowa dedykowana Prof. zw. dr. hab. Jackowi M. Langowi*, Warszawa 2009, s. 184.

²⁷ J. Filipek, *Prawo administracyjne. Instytucje ogólne*, Kraków 1995, s. 224-225.

²⁸ J. Boć, *Organizacja...*, s. 132.

²⁹ *Verwaltungsverfahrensgesetz*, Ausfertigungsdatum: 25.05.1976.

przepisem *Behörde* to *jede Stelle, die Aufgaben der öffentlichen Verwaltung wahrnimmt* (pol. każde stanowisko, realizujące zadania administracji publicznej).

3.3. Das Amt / Amtswalter (pol. urząd / piastun urzędu)

Amt tworzy najmniejszą jednostkę organizacyjną. Pod pojęciem tym rozumie się obszar zadań przydzielony konkretnej osobie. *Amtswalter* (piastun urzędu) to osoba, która realizuje zadania swojego urzędu. Urzędem jest np. zakres zadań dziekana w szkole wyższej.

Pojęcie *Amt* prawie się pokrywa z polskim pojęciem *urząd*, dlatego „prawie”, bo *urząd* także występuje w różnych znaczeniach³⁰:

- a) jako wyodrębniony zespół kompetencji (praw i obowiązków) określonego organu. W tym znaczeniu mówi się o urzędzie ministra lub urzędzie rektora. Jeżeli w doktrynie niemieckiej *urząd* są to prawa i obowiązki każdego stanowiska administracji, to polska przyjmuje za *urząd* zespół kompetencji organu. W języku potocznym pojęcie to jest równoznaczne z pojęciem stanowiska (np. stanowisko dziekana), czyli niemieckiego odpowiednika zdefiniowanego legalnie *Behörde* w sensie funkcjonalnym.
- b) jako szczególna nazwa organu, np. urząd celny, urząd morski. To znaczenie z kolei pokrywa się z niemieckim *Behörde* w sensie organizacyjnym.
- c) jako zorganizowany zespół osób, rzeczy i środków rzeczowych przydany organowi administracyjnemu do pomocy w wykonywaniu jego funkcji (np. ministerstwo, rektorat).
- d) w nieuchwalonym projekcie ustawy Przepisy ogólne prawa administracyjnego³¹ w art. 5 ust. 1 pkt 7 „urząd” był definiowany *jako zorganizowany zespół osób i środków rzeczowych i finansowych, przy pomocy których organ administracji publicznej wykonuje zadania*, co się pokrywa z poglądem doktryny przedstawionym w lit. c.

³⁰ J. Boć, *Organizacja...*, s. 136.

³¹ Projekt ustawy z dnia ... 20... r. Przepisy ogólne prawa administracyjnego.

Rozdział II. Organy szkoły wyższej i ich kompetencje w świetle obowiązujących przepisów

1. Wprowadzenie

W doktrynie i ustawodawstwie niemieckim konsekwentnie przyjmuje się, iż szkoła wyższa jest przede wszystkim korporacją³², chyba że ustawą zostanie wyznaczona inna forma prawna³³. Ponadto § 13 Abs. 1 HSchulG SH odnosi się do członków szkoły wyższej (niem. *Mitglieder der Hochschule*), świadomie posługując się właśnie takim określeniem charakterystycznym dla korporacji. Według wyżej wymienionego przepisu członkami uczelni są:

- a) profesorowie;
- b) pracownicy naukowcy i artystyczni, których działalność na uczelni trwa ponad dwa lata z co najmniej czterema zobowiązaniami dydaktycznymi oraz którzy nie są członkami innej szkoły wyższej i nie wykonują innych czynności zawodowych jako podstawowych czynności;
- c) studenci i doktoranci;
- d) pracownicy techniczni i administracji;
- e) prezydent i kanclerz;
- f) członkowie komisji medycznej.

Abs. 4 tego samego przepisu wyróżnia też tzw. „należących do szkoły wyższej” (niem. *Angehörige der Hochschule*):

- a) członkowie rady szkoły wyższej (niem. *Hochschulrat*) – organ kontrolno-doradczy uczelni, ciasno współpracujący z senatem, składający się jednak z osób spoza uczelni (niem. *hochschulfremd*);
- b) profesorowie znajdujący się w stanie spoczynku;
- c) zatrudnieni przejściowo w szkole wyższej jako na podstawowym miejscu pracy;
- d) profesorowie honorowi;
- e) obywatele honorowi uczelni wyższej.

³² Jednocześnie jest „instytucją państwową” (niem. *staatliche Einrichtung*) – zob. § 58 Abs. 1 HRG.

³³ Jak to ma np. miejsce w przypadku Uniwersytetu w Lubece (land Szlezwik-Holsztyn), formą prawną którego jest fundacja prawa publicznego z prawem do samorządu (niem. *Stiftung des öffentlichen Rechts mit dem Recht zur Selbstverwaltung*) – por. § 2 Abs. 1 S. 1 HSchulG SH.

Ciekawym jest też przepis § 14 Abs. 1 HSchulG SH, który stanowi, iż partycypacja w samorządzie uczelnianym to prawo (niem. *Recht*) i jednocześnie obowiązek (niem. *Pflicht*) członków oraz należących do szkoły wyższej (*Angehörige*). Obowiązkiem jest ponadto przyczynianie się do tego, aby uczelnia mogła wypełnić swoje zadania.

Przykład partycypacji jako obowiązku: podczas wyborów w 2016 roku do Senatu i parlamentu studenckiego (*Studentenparlament*) niektórzy studenci (wyłaniani przez Prezydenta CAU) byli zobowiązani do nieodpłatnej pomocy w ocenie wyborów (np. przy liczeniu głosów). Studenci dostawali od sekretariatu prezydenta listy z informacją, gdzie i o której godzinie mają się pojawić, z opisem czynności, do których zostali zobowiązani. Podstawą prawną takiego zaangażowania studentów służył właśnie przepis § 14 Abs. 1 HSchulG SH.

Doktryna polska zaś bardziej opowiada się za tym, iż uczelnia jest przede wszystkim zakładem (dokładniej ta kwestia jest omówiona w kolejnych rozdziałach) z elementami korporacji, natomiast ustawodawstwo polskie na ten temat niestety milczy.

Dla osoby niewgłębiającej się w szczegóły konstrukcji prawnych szkół wyższych w obu krajach, funkcjonowanie tych ostatnich wygląda dość podobnie. Bowiem w obu przypadkach mamy samorząd studencki (i doktorancki), każdorazowo wskazuje się też na istnienie autonomii uczelni, wolność badań i nauczania ustanowione prawem, tu i tam odbywają się wybory organów uczelni przez jej członków/użytkowników (a więc skład tych organów nie jest wyznaczany poprzez struktury państwowe). Przy takiej konstelacji powstaje pytanie (podkreślenie własne): dlaczego jedni traktują uniwersytet jako korporację, inni przeważnie jako zakład, skoro i w Polsce i w Niemczech istnieje konstytucyjna³⁴ gwarancja autonomii uczelni i instytucja ta funkcjonuje w obu państwach podobnie? Podobnie to jednak jeszcze nie „tak samo”. Rośliny i zwierzęta dokonują czynności, polegające na pobieraniu tlenu i wydalaniu dwutlenku, co w biologii jest nazywane oddychaniem. Jednakże sam proces oddychania w szczegółach różni się zasadniczo, chociażby dlatego, że różna jest budowa komórek tych organizmów.

Moim zadaniem w kolejnej części pracy będzie (opierając się na przepisach prawa powszechnie obowiązującego oraz przepisach, użyję słowa, zakładowych, a także poglądy doktryny) wyznaczenie różnic lub też podobieństw w „stopniu zależności”

³⁴ Por. art. 70 ust. 5 Konstytucji RP oraz Art. 5 Abs. 3 GG.

szkoły wyższej od państwa, w kompetencjach i uprawnieniach organów uczelni Polski i Niemiec i innych różnic i podobieństw.

Od razu jednak warto zaznaczyć, iż w przypadku Polski mamy do czynienia z państwem unitarnym, gdzie główną regulacją w dziedzinie szkolnictwa wyższego jest ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym, którą stosuje się do wszystkich szkół wyższych publicznych i niepublicznych w Polsce (oprócz szkół podlegających kościołom i związkom wyznaniowym z wyjątkiem Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego – zob. art. 1 ustawy) – oznacza to, iż regulacją tą zostały objęte wszystkie uniwersytety, uczelnie medyczne, ekonomiczne, morskie, wojskowe, rolnicze i inne – co łącznie stanowi ponad 368 szkół wyższych³⁵; tłumaczy to precyzję regulacji oraz jej obszerność (polska ustawa jest 3,3 razy dłuższa od niemieckiej ustawy o szkolnictwie wyższym landu Szlezwik-Holsztyn, gdzie znajduje się 11 szkół publicznych³⁶ i 5 niepublicznych³⁷).

W Niemczech obowiązuje zaś 16 ustaw, regulujących materię szkolnictwa wyższego każdego landu oddzielnie. Istnieje również ustawa-„matka”, ramowa ustawa obowiązująca na terenie całej federacji regulująca kwestie podstawowe, takie jak zadania, pozycję prawną szkoły wyższej lub zasady przyznania miejsc na uczelniach.

Ustawy o szkolnictwie wyższym poszczególnych landów różnią się od siebie wprawdzie w niewielkim stopniu, niemniej jednak widoczne są różnice, chociażby w odniesieniu do organów, przez te ustawy wskazanych. W niniejszej pracy chciałabym skupić się na ustawie o szkolnictwie wyższym landu Szlezwik-Holsztyn³⁸.

Być może uda się wtedy odpowiedzieć na postawione wyżej pytanie. Może się też okazać, że mamy w analizowanym zakresie do czynienia z niespójnością, a może nawet i chaosem terminologiczno-pojęciowym.

³⁵ Zob.: (<http://www.nauka.gov.pl/uczelnie/>), (<http://www.mz.gov.pl/rozwoj-i-inwestycje/nauka/uczelnie-medyczne/>), (<http://www.dnisw.mon.gov.pl/pl/90.html>), (<http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/uczniowie-i-studenci/uczelnie-artystyczne/wykaz-uczelni-artystycznych.p>) i inne.

³⁶ Zob. § 1 Abs. 1 HSchulG SH oraz (https://de.wikipedia.org/wiki/Liste_der_Hochschulen_in_Schleswig-Holstein).

³⁷ Zob: (http://www.schleswig-holstein.de/DE/Fachinhalte/H/hochschule_allgemein/Wrapping/hochschulen_wrapping.html).

³⁸ Gesetz über die Hochschulen und das Universitätsklinikum Schleswig-Holstein (Hochschulgesetz - HSG) vom 28. Februar 2007.

Korporacja wywodzi się z decentralizacji, kiedy to państwo poprzez prawo obdarza wspólnotę w pewny stopień samodzielności, którą można porównać do programu komputerowego, który z kolei potrafi dokonywać czynności a, b, c, lecz d już nie. Aby podjąć jakieś działania organ korporacji musi sprawdzić, czy prawo na to zezwala.

Autonomia zaś – to jeszcze wyższy poziom decentralizacji. Autonomia to improwizacja, poniekąd „działam jak chcę” (w tym sensie, że dopuszczalnym nie jest „tylko” to na co wprost zezwolono, ale i to – czego, w ramach działalności podstawowej podmiotu autonomicznego, nie zabroniono), mechanizm z ograniczonymi możliwościami programu komputerowego już w takich warunkach nie znajduje zastosowania.

Zakład natomiast jest inaczej konstruowany – stanowi swego rodzaju rodzaju urządzenie państwa; zakład się tworzy, aby wykonywał jego zadania i robił to zgodnie z wartościami i możliwościami, które dane państwo na danym etapie swojego rozwoju historycznego posiada. Co przy tym również istotne, samodzielność właściwa zakładom administracyjnym jest przede wszystkim inspirowana specyfiką świadczonych przez te podmioty usług niematerialnych. W konsekwencji, lokowana jest przede wszystkim w sferze działalności podstawowej zakładów, koncentrując się na sferze materialnoprawnej. Np. jak to ma miejsce w przypadku szkoły podstawowej – samodzielność przejawia się w nauczaniu na lekcjach. To prawda, że państwo określa cele szkoły, które ma osiągnąć w nauczaniu, lecz jak te cele zostaną realizowane pozostawiono uznaniu konkretnego nauczyciela. Natomiast majątkowo-finansowo szkoła samodzielną nie jest. Tymczasem decentralizacja zasadzana na korporacyjności czy też autonomii pierwotnie motywowana jest podmiotowo, a zatem lokowana jest – rzecz można totalnie – ustrojowo.

2. Rektor a prezydium z prezydentem na czele

Organy centralne są co do zasady właściwe w sprawach, które dotyczą całej szkoły wyższej. Ustawy landów o szkolnictwie wyższym nie mogą dowolnie przekazywać zadań organom centralnym, gdyż na poziomie uczelni też musi dotrzymana zasada decentralizacji. Instancje centralne nie są jednostkami nadzorczymi nad instytucjami zdecentralizowanymi (np. prezydium nad dziekanem). Funkcję nadzorczą posiada jedynie państwo, chyba że przekazało ono taką funkcję organowi szkoły wyższej. Szkołę wyższą można porównać do federacji, gdzie instytucje centralne i decentralne

mają taką samą rangę³⁹. Z tej przyczyny nie istnieje drogi służbowej pomiędzy tymi instytucjami.

Organy centralne niemieckich uczelni wyższych były kiedyś uregulowane w §§ 62-63 HRG do momentu uchylecia tych przepisów na mocy reformy federalizmu, o której mowa była wyżej. Dzisiaj organizacja wewnętrzna szkół wyższych należy do kompetencji landów.

HRG przewidywała dwa modele „zarządu” szkoły wyższej:

- a) rektorat z rektorem na czele (rektor był wyłaniany z grona nauczycieli akademickich i musiał posiadać tytuł naukowy profesora, kadencja tego organu trwała co najmniej 2 lata);
- b) prezydent z prezydentem na czele (w przypadku prezydenta nie był wymagany stopień lub tytuł naukowy, kadencja tego organu trwała co najmniej 4 lata).

Dzisiaj landy w zasadzie zdecydowały się na jeden z tych modeli. W Szlezwiku-Holsztynie organem wykonawczym, zarządzającym uczelnią jest prezydium.

Poniższa tabela przedstawia porównanie kompetencji jednych z najważniejszych organów uczelni: rektora w Polsce oraz prezydium z prezydentem na czele w Szlezwiku-Holsztynie.

³⁹ W. Thieme, *Deutsches Hochschulrecht*, Köln Berlin München 2004, s. 740.

	Rektor	Prezydium z prezydentem na czele
Zwięzły opis organu	Organ monokratyczny o największym wpływie na funkcjonowanie uczelni. Rektor kieruje działalnością uczelni i reprezentuje ją na zewnątrz, jest przełożonym pracowników, studentów i doktorantów uczelni (art. 66 ust. 1). Zasada domniemania kompetencji na rzecz rektora została wyrażona w art. 66 ust. 2 p.s.w.	Prezydium kieruje szkołą wyższą, jest właściwe do wszystkich spraw uczelni wyższej, o ile ustawa nie stanowi inaczej. (§ 22 Abs. 1 HSchulG SH – można powiedzieć, iż w przepisie tym została wyrażona zasada domniemania kompetencji na rzecz prezydium). Prezydium składa się z: 1) prezydenta, który przewodniczy prezydium; 2) do trzech wiceprezydentów (konstytucja uczelni może przewidywać mniejszą liczbę); 3) kanclerza. Do tego organu musi należeć przynajmniej jedna kobieta (§ 22 Abs. 9 S. 2 HSchulG SH). W sprawach pilnych prezydent decyduje za prezydium, niezwłocznie informując o tym prezydium. Prezydium z kolei może uchylić decyzję prezydenta, o ile wskutek takiej decyzji nie powstały prawa dla osób trzecich (§22 Abs.3 HSchulG SH). Prezydent reprezentuje szkołę wyższą przed sądem i poza sądem; urząd (w tekście niemieckim <i>Amt</i>) ten jest pełniony przez niego jako podstawowa aktywność zawodowa (§ 23 Abs. 1 HSchulG SH).
Kto może zostać	Nauczyciel akademicki posiadający tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego, który jest zatrudniony na uczelni jako podstawowym miejscu pracy (art. 72 ust. 1 p.s.w.) Odstępstwa od posiadania ww. kwalifikacji: w przypadkach uczelni morskich, artystycznych, wojskowych i służb państwowych.	Prezydentem może zostać osoba, posiadająca ukończone studia wyższe (studia ukończone z <i>Staatsprüfung</i> , <i>Diplomprüfung</i> albo <i>Magisterprüfung</i>) i od której na podstawie wieloletniej odpowiedzialnej działalności zawodowej, w szczególności w dziedzinie nauki, gospodarki, administracji albo wymiaru sprawiedliwości, można oczekiwać, iż sprosta zadaniom tego urzędu (§ 23 Abs. 5 S. 5 HSchulG SH).
Tryb powołania i odwołania oraz kadencja	Jest wybierany poprzez kolegium elektorów, a także przez ten organ odwoływany. Kadencja trwa 4 lata (art. 77 ust. 1 p.s.w.). Rektor nie może być powołany do pełnienia tej funkcji na więcej niż dwie następujące po sobie kadencje (art. 77 ust. 2 p.s.w.).	Prezydent jest przez senat wybierany, a przez ministerstwo wyznaczany. Kadencja trwa 6 lat. Reelekcja jest dopuszczalna (§ 23 Abs. 5 oraz Abs. 7 HSchulG SH).
Kompetencje (wybrane przykłady)	W stosunku do członków/użytkowników uczelni	
	1) nawiązanie/rozwiązanie stosunku pracy z nauczycielem akademickim (art. 118 ust. 2 p.s.w.); 2) obniżenie wymiaru zajęć dydaktycznych w przypadku powierzenia nauczycielowi akademickiemu wykonywania ważnych	1) stosunek pracy jest nawiązywany z landem Szlezwikiem-Holsztynem. Land jest tzw. <i>Dienstherr</i> („władca służbowy”) albo pracodawcą dla urzędników lub zatrudnionych w szkole wyższej (por. § 71 HSchulG SH);

<p>Kompetencje (wybrane przykłady)</p>	<p>zadań lub realizowania przez nauczyciela akademickiego projektów badawczych lub innych zadań przewidzianych w statucie;</p> <p>3) przyznawanie nagrody rektora za osiągnięcia w pracy zawodowej (art. 155 ust. 7 p.s.w.);</p> <p>4) nałożenie kary upomnienia za przewinięcia dyscyplinarne mniejszej wagi (art. 141 ust. 1 p.s.w.);</p> <p>5) powołanie rzeczników dyscyplinarnych w uczelni (art. 145 ust. 1 p.s.w.) – wpływa bezpośrednio na obsadę personalną tych organów;</p> <p>6) pełnienie roli organu odwoławczego od decyzji komisji rekrutacyjnej, a także od decyzji kierownika podstawowej jednostki organizacyjnej w sprawie skreślenia z listy studentów oraz w innych sprawach (np. stypendia – art. 173 p.s.w.);</p> <p>7) możliwość wydawania decyzji w stosunku do cudzoziemca, któremu nie przysługuje prawo kształcenia się na zasadach obowiązujących obywateli polskich (art. 43 ust. 3 pkt 4 p.s.w.);</p> <p>8) przyznanie stypendium doktorskiego w drodze decyzji administracyjnej (art. 200 ust. 3 p.s.w.);</p> <p>9) możliwość zawieszenia w prawach studenta w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa lub w przypadku uporczywego nieusprawiedliwionego niestawienia się na wezwanie rzecznika dyscyplinarnego (art. 214 ust. 5 p.s.w. i art. 219 ust. 4 p.s.w.);</p> <p>10) polecenie przeprowadzenia postępowania wyjaśniającego w razie podejrzenia popełnienia przez studenta czynu polegającego na przypisaniu sobie autorstwa istotnego fragmentu lub innych elementów cudzego utworu (art. 214 ust. 4);</p> <p>11) uprawnienie do wznowienia postępowania w sprawie nadania tytułu zawodowego u</p>	<p>2) § 70 Abs. 2 HSchulG SH – postępowanie oraz warunki zwolnienia z obowiązku prowadzenia zajęć dydaktycznych są uregulowane w statutach szkół wyższych. W CAU jest to Satzung über die Voraussetzungen und das Verfahren zur Befreiung von Lehrverpflichtungen⁴⁰. Postępowanie takie zaczyna się na wydziale (z dziekana i konwentu fakultetu), ostatecznie decyduje prezydent lub wiceprezydent.</p> <p>3) przyznanie świadczeń związanych z wydajnością pracy (<i>Leistungsbezüge</i>) i dodatków do płacy (<i>Zulage</i>) § 22 Abs. 1 S. 8 HSchulG SH. .</p> <p>4) przyznanie stypendiów za wybitne osiągnięcia w nauce, zaangażowanie w działalności charytatywnej albo w związku z trudną sytuacją osobistą, wynikającą z okoliczności rodzinnych lub emigracji - § 3 StipG oraz punkt 9 Richtlinien der CAU zu Kiel vom 27.04.2011 zur Vergabe von Stipendien nach dem Gesetz zur Schaffung eines nationalen Stipendienprogrammes⁴¹</p> <p>5) prezydium pilnuje, aby organy i jednostki szkoły wyższej wykonywały swoje zadania, członkowie spełniali swoje obowiązki oraz tego, żeby podmioty te były chronione w swoich prawach - § 22 Abs. 4 HSchulG SH.</p>
---	---	--

⁴⁰ Satzung der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel über die Voraussetzungen und das Verfahren zur Befreiung von Lehrverpflichtungen zum Zwecke der Forschung bei Professorinnen und Professoren (Forschungssemester) vom 04. März 2008.

⁴¹ Gesetz zur Schaffung eines nationalen Stipendienprogramms (Stipendienprogramm-Gesetz - StipG), Ausfertigungsdatum: 21.07.2010 *oraz* Richtlinie der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel vom 27.04.2011 zur Vergabe von Stipendien nach dem Gesetz zur Schaffung eines nationalen Stipendienprogramms sowie der Verordnung zur Durchführung des Stipendienprogramm-Gesetzes (Stand 12.04.2016).

	wydania dyplomu oraz stwierdzenie nieważności tych decyzji (art. 207 ust. 3 p.s.w.);	
	Z zakresu organizacji i zarządzania uczelnią	
Kompetencje (wybrane przykłady)	<p>12) utworzenie studiów doktoranckich na wniosek rady jednostki organizacyjnej (art. 195 ust. 6 p.s.w.);</p> <p>13) zatrudnienie kanclerza, kierującego administracją i gospodarką uczelni (art. 81 ust. 2);</p> <p>14) zatrudnienie dyrektora biblioteki (art. 88 ust. 2);</p> <p>15) zarządzanie mieniem uczelni i kierowanie jej gospodarką (art. 66 ust. 2 pkt 1 p.s.w.);</p> <p>16) ustalenie wysokości opłat za: -kształcenie studentów na studiach niestacjonarnych oraz niestacjonarnych doktoranckich; -powtarzanie określonych zajęć; -prowadzenie studiów w języku obcym; -prowadzenie studiów podyplomowych oraz kursów doksztalcających; (art. 99 ust. 2 p.s.w.);</p> <p>17) utworzenie, przekształcenie oraz likwidacja podstawowych jednostek organizacyjnych po zasięgnięciu opinii senatu (art. 84 ust. 1 p.s.w.);</p>	<p>6) prezydium ponosi odpowiedzialność łączną za jakość nauczania, badań, transferu technologii, rozwój naukowy, <i>gender mainstreaming</i>⁴², procesy decyzyjne oraz administracyjne. Prezydium zabezpiecza jakość oferty studiów poprzez <i>Akkreditierung</i>⁴³ oraz ankietowanie studiujących (§ 5 Abs. 1 HSchulG SH).</p> <p>7) wykaz wykładów jest sporządzany przez Prezydium przy współudziale dziekanów. Wykaz ten ma być stosownie opublikowany (§ 28 Abs. 1 S. 2 Verfassung von CAU).</p> <p>8) ustalenie struktury i planu rozwoju uczelni - § 22 Abs. 1 Nr. 1 HSchulG SH.</p> <p>9) tworzenie, zmiana oraz zawieszenie kierunków studiów - § 22 Abs. 1 Nr. 2 HSchulG SH;</p> <p>10) zawarcie umowy dotyczącej celów i osiągnięć z ministerstwem⁴⁴;</p> <p>11) informowanie (w formie sugestii) ministerstwa landu⁴⁵ w sprawie liczby osób dopuszczanych na studia - § 22 Abs. 1 Nr. 9 HSchulG SH.</p> <p>12) prezydent ma kompetencje do wydawania <i>Richtlinien</i> - § 22 Abs. 2 HSchulG SH;</p> <p>13) tworzenie i wykonywanie budżetu - § 22 Abs. 1 Nr. 7 HSchulG SH.</p>

⁴² *Gender Mainstreaming* – strategia polegająca na równym traktowaniu kobiet i mężczyzn.

⁴³ W szkolnictwie wyższym w Niemczech – postępowanie polegające na opiniowaniu jakości np. oferty edukacyjnej w szkole wyższej; prowadzone jest poprzez prywatne agencje akredytacyjne (najczęściej zatrudniające nauczycieli akademickich lub studentów innych szkół wyższych).

⁴⁴ Umowa taka jest umową administracyjno-prawną (niem. *öffentlich-rechtlicher Vertrag*) w myśl § 121 S. 1 LVwG. Dla CAU w latach 2014-2018 jest nią *Individuelle Ziel- und Leistungsvereinbarung zwischen dem Ministerium für Bildung und Wissenschaft und CAU für die Jahre 2014-2018*.

⁴⁵ Ministerstwo landu właściwe do spraw szkolnictwa wyższego (§ 1 Abs. 2 S. 1 HSchulG SH).

Kompetencje (wybrane przykłady)	Z zakresu zapewnienia porządku i bezpieczeństwa na terenie uczelni	
	<p>18) ustalanie terenu uczelni w formie zarządzenia wydanego w porozumieniu z właściwym organem samorządu terytorialnego (art. 227 ust. 2 p.s.w.) – ma znaczenie ze względu na fakt, iż służby państwowe odpowiedzialne za utrzymanie porządku mogą wkroczyć na terytorium uczelni tylko na wezwanie rektora, chyba że chodzi o życie ludzkie lub klęskę żywiołową – wtedy mogą wkroczyć z własnej inicjatywy, niezwłocznie powiadamiając rektora o takim wydarzeniu (art. 227 ust. 3 p.s.w.);</p> <p>19) wyrażanie zgody na zorganizowanie zgromadzenia przez pracowników, studentów i doktorantów na terenie uczelni lub rozwiązanie zgromadzenia, jeżeli przebiega z naruszeniem przepisów prawa (art. 230 ust. 1 p.s.w. i art. 230 ust. 7 p.s.w.);</p> <p>20) możliwość zawieszenia zajęć w uczelni lub jej j/o albo zarządzenia czasowego zamknięcia uczelni w sytuacji, w której nie jest możliwe zapewnienie bezpiecznych i higienicznych warunków osobom przebywającym na terenie uczelni (art. 229 p.s.w.);</p>	<p>14) prezydent jest właściwy w sprawach bieżących uczelni, sprawach zapewnienia porządku na terytorium uczelni oraz posiada <i>Hausrecht</i>⁴⁶ (pol. prawo gospodarza domu) – dokładniej reguluje uprawnienia prezydenta w tym zakresie <i>Hausordnung der CAU</i>⁴⁷.</p>
	Z zakresu kontroli i nadzoru	

⁴⁶ *Hausrecht* – jedno z praw podstawowych (niem. *Grundrecht*) służące ochronie własności nieruchomości, obejmujące decydowanie o tym, kto może wkroczyć na nieruchomość, uzależnienia prawa do wkroczenia od spełnienia pewnych warunków (np. opłaty wejściowej), a także możliwość nałożenia *Hausverbot* (pol. zakaz wstępu).

⁴⁷ *Hausordnung der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel*, am 15.01.2010 in Kraft getreten.

	<p>21) przedstawienie do dnia 30 czerwca roku następującego po roku sprawozdawczym ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego sprawozdania z wykonania planu rzeczowo-finansowego (art. 35 ust. 2 p.s.w.);</p> <p>22) przekazanie właściwemu ministrowi uchwał organów uczelni w terminie miesiąca od podjęcia w sprawach (wybrane przykłady): przyjęcia lub zmiany regulaminu studiów, zasad i trybu przyjmowania na studia i inne (art. 35 ust. 5 p.s.w.);</p> <p>23) prawo zawieszenia wykonania uchwały senatu naruszającej przepisy ustawy lub statutu uczelni. W takim przypadku i w terminie czternastu dni od podjęcia takiej uchwały rektor zwołuje posiedzenie senatu w celu ponownego rozpatrzenia uchwały. Jeżeli senat nie zmieni albo nie uchyli zawieszony uchwały, rektor przekazuje ją ministrowi właściwemu do spraw szkolnictwa wyższego lub właściwemu ministrowi (art. 65 ust. 2 p.s.w.);</p> <p>24) obowiązek uchylenia uchwały organu samorządu studenckiego niezgodnej z przepisami prawa, statutem uczelni, regulaminem studiów lub regulaminem samorządu (art. 202 ust. 7);</p> <p>25) zgodnie z art. 66 ust. 2 pkt 3-4 p.s.w. rektor sprawuje nadzór nad: -działalnością dydaktyczną i badawczą uczelni; -wdrożeniem i doskonaleniem uczelnianego systemu zapewnienia jakości kształcenia; -administracją i gospodarką uczelni.</p>	<p>15) prezydent zawiesza w ciągu dwóch tygodni postanowienia innych organów uczelni, które są sprzeczne z prawem (zawieszenie ma efekt suspensywny), wstrzymuje ich wykonanie oraz wzywa taki organ do ponownego rozpatrzenia sprawy. Jeżeli organ nie podejmie stosownych czynności dla uchylenia stanu sprzecznego z prawem, prezydent (podkreślenia własne) <u>podaje</u> <u>określone środki</u>, aby usunąć taki stan i informuje ministerstwo o podjętych środkach (§ 23 Abs. 4 HSchulG SH).</p> <p>16) jednostka <i>Innenrevision</i> podlegająca kanclerzowi (kanclerz jest przede wszystkim właściwy w sprawach <i>Verwaltungsleitung</i> – kierowaniem administracji uczelni - § 25 Abs. 1 HSchulG SH) – prowadzi działania kontrolno-nadzorcze w szkole wyższej zgodnie z <i>Geschäftsordnung der Innenrevision</i>⁴⁸.</p> <p>17) wszystkie gremia, jednostki oraz organy szkoły wyższej są zobowiązane do udzielenia prezydium informacji; członkowie prezydium mają być zaproszeni do posiedzeń gremiów - § 22 Abs. 5 HSchulG SH.</p> <p>18) prezydium może wymagać od wszystkich stanowisk szkoły wyższej (za wyjątkiem <i>Hochschulrat</i>) w ramach ich właściwości podjęcia decyzji w określonej sprawie - § 22 Abs. 7 HSchulG SH.</p> <p>19) § 22 Abs. 8 upoważnia prezydium w sprawach pilnych do podjęcia decyzji za inny organ (informując przy tym organ, za który decyzję podjęto, który z kolei decyzję taką może uchylić, przy czym prawa powstałe dla osób trzecich pozostają nietknięte).</p>
--	--	--

3. Senat/*Der Senat*

⁴⁸ Geschäftsordnung der Innenrevision vom 27.04.2011 (zob.: (<http://www.uv.uni-kiel.de/ir/de/00intern/geschaeftsordnung>)).

Senat to kolegialny organ uczelni, kompetencje którego w świetle obowiązujących przepisów można podzielić na stanowiące, kontrolne, a także opiniujące. *Der Senat* w organizacji uczelnianej w Szlezwiku-Holsztynie posiada pozycję identyczną do polskiej. Poniższa tabela przedstawia wybrane kompetencje, skład, a także kadencję tych organów.

	Senat	Der Senat
Skład	<p>Co do zasady jest określany przez statut uczelni, ale p.s.w. wprowadza kilka reguł, które powinny być respektowane przy ustanowieniu składu osobowego senatu. Są to następujące reguły: liczba studentów i doktorantów nie może być mniejsza niż 20 % członków senatu; nauczyciele akademicy posiadające tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego stanowią więcej niż połowę statutowego składu senatu, nie więcej jednak niż trzy piąte (art. 61 p.s.w.).</p> <p>Na UW r proporcje te wyglądają następująco (zgodnie z § 14 ust. 1 Statutu Uwr):</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) nauczyciele akademicy (profesorowie i doktorzy habilitowani) - nie mniej niż 59% składu senatu; 2) pozostali nauczyciele akademicy – nie mniej niż 18% składu; 3) studenci i doktoranci – nie mniej niż 20% składu; 4) pracownicy niebędące nauczycielami akademickimi – nie mniej niż 3% składu. 	<p>Zgodnie z § 21 Abs. 3 HSchulG SH, w skład senatu wchodzi 23 przedstawiciele grup członkowskich określonych w § 13 Abs. 1 Nr. 1 bis 4 (<i>Midgliedergruppen</i>) szkoły wyższej w następującej proporcji: 12:4:4:3. 12 – nauczyciele akademicy, 4- grupa pracowników naukowych, 4 – studenci i doktoranci, 3 – grupa pracowników uczelni (nienaukowa).</p>
Kadencja	Trwa cztery lata i rozpoczyna się w dniu 1 września w roku wyborów, a kończy w dniu 31 sierpnia w roku, w którym upływa kadencja – art. 77 ust. 1 p.s.w.	Kadencja wynosi 2 lata zgodnie z § 17 Abs. 2 S. 1 HSchulG SH.
Kompetencje (wybrane przykłady)	Kompetencje stanowiące	
	<ol style="list-style-type: none"> 1) uchwalenie statutu uczelni (art. 56 ust. 1 p.s.w.); uchwalony statut podlega nadzorowi ministra właściwego do spraw szkolnictwa wyższego (art. 36 p.s.w.); rektor uczelni jest zobligowany do przekazania właściwemu ministrowi uchwały w sprawie przyjęcia statutu w terminie miesiąca od podjęcia przez organy uczelni (art. 35 ust. 3 pkt 1 p.s.w.); 2) art. 65 ust. 1 p.s.w. wypowiada się na temat mocy wiążącej uchwał senatu dla innych organów uczelni, jej pracowników, doktorantów i studentów. Oznacza to, iż senat ma wpływ na zakres obowiązków oraz przyznanie praw określonych członkom społeczności akademickiej; 3) uchwalanie regulaminów studiów, studiów doktoranckich oraz podyplomowych; 4) określenie w drodze uchwały zasad pobierania opłat 	<ol style="list-style-type: none"> 1) § 21 Abs. 1 S. 3 Nr. 1 und 2 HSchulG SH – uchwalenie konstytucji, statutów uczelni. 2) uchwalenie budżetu uczelni - § 21 Abs. 1 S. 3 Nr. 8 HSchulG SH. 3) wydanie uchwał w sprawie zasad egzaminowania, habilitacji i promocji doktorskiej (lecz statuty w tych sprawach są uchwalane na poszczególnych wydziałach i muszą być zatwierdzone przez prezydium.) - § 21 Abs. 1 S. 3 Nr. 15 HSchulG SH.

	za studia;	
Kompetencje kontrolne		
5) zatwierdzenie rocznych sprawozdań, składanych przez rektora z działalności uczelni oraz ocena działalności rektora (art. 62 ust. 2 pkt 2 p.s.w.).		4) zatwierdzenie sprawozdania z badań uczelni - § 21 Abs. 1 S.3 Nr. 6 HSchulG SH.
6) senat może żądać informacji, wyjaśnień i opinii w każdej sprawie dotyczącej działalności Uniwersytetu od wszystkich organów Uniwersytetu, wszystkich jednostek organizacyjnych oraz osób zatrudnionych w Uniwersytecie, a także studentów i doktorantów - § 15 ust. 4 Statutu UW.		5) prezydium i inne organy dostarczają senatowi informacji, które są niezbędne dla realizacji jego zadań - § 21 Abs. 1 S. 4.
Kompetencje opiniujące (Stellungnahme)		
7) z § 15 ust. 2 pkt 19 – 22 Statutu UW: -wyrażanie opinii w sprawie zatrudniania na stanowiskach profesorów; - wyrażanie opinii w sprawie zatrudnienia Kanclerza Uniwersytetu; -wyrażanie opinii w sprawie powoływania dyrektora akademickiego inkubatora przedsiębiorczości lub centrum transferu technologii, działających w formie ogólnouczelnianych jednostek organizacyjnych; -wyrażanie opinii społeczności akademickiej Uniwersytetu oraz wyrażanie opinii w sprawach przedłożonych przez Rektora, radę wydziału lub członków Senatu;		6) zajęcie stanowiska w sprawach: -sprawozdania z działalności uczelni - § 21 Abs. 1 Nr. 7 HSchulG SH; -przed zawarciem umowy o celach szkoły wyższej z ministerstwem - § 21 Abs. 1 Nr. 10 HSchulG SH; -tworzenia, zmiany oraz likwidacji kierunków studiów § 21 Abs. 1 Nr. 13 HSchulG SH; -w sprawach mianowania na urzędników nauczycieli akademickich (na propozycje wydziału) § 21 Abs. 1 Nr. 12 HSchulG SH; -szczególnych projektów badawczych § 21 Abs. 1 Nr. 16 HSchulG SH.
Kompetencje związane z organizacją i funkcjonowaniem uczelni		
8) podejmowanie uchwał w sprawach utworzenia, przekształcenia oraz likwidacji jednostek organizacyjnych;		7) propozycja kandydatury prezydenta przy wyborach - § 21 Abs. 1 Nr. 4 HSchulG SH. 8) podjęcie decyzji w sprawie kierunków badań (<i>Forschungsschwerpunkte</i>) - § 21 Abs. 1 Nr. 5 HSchulG SH;
Inne kompetencje		
9) nadania tytułu <i>honoris causa</i> na wniosek		9) decyzje w sprawach nadawania odznaczeń

	podstawowej jednostki organizacyjnej uczelni – art. 16 ust. 2 p.s.w.	honorowych (<i>Würden und Ehrungen</i>), poza przyznaniem tytułu doktora <i>honoris causa</i> (sprawę tę regulują wydziały w statucie promocyjnym – <i>Promotionsordnung</i> , który wymaga zatwierdzenia poprzez prezydium) - § 21 Abs. 1 Nr. 17 oraz § 54 Abs. 3 HSchulG SH.
--	--	--

4. Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej/*Dekan* albo *Dekanin*

Jest to organ jednoosobowy uczelni, przewodniczący podstawowej jednostce organizacyjnej lub w wersji niemieckiej *Fachbereich*. W sytuacji, w której statut uczelni przewiduje, iż podstawową jednostką organizacyjną jest wydział, jego kierownikiem jest dziekan (art. 60 ust. 6 p.s.w.). Ponadto kierownik p.j.o. przewodniczy radzie wydziału. Głównym zadaniem kierownika jest sprawowanie kontroli nad prawidłowym przebiegiem studiów prowadzonych na wydziale. Dalsza tabela przedstawia kompetencje tego organu w Polsce i Szlezwiku-Holsztynie.

	Kierownik podstawowej jednostki organizacyjnej	Dekanin albo Dekan
Kadencja	Wynosi 4 lata – zob. art. 77 ust. 1 p.s.w.	Kadencja tego organu wynosi 2 lata - § 30 Abs. 2 HSchulG SH.
Kompetencje (wybrane przykłady)	<ol style="list-style-type: none"> 1) jako przewodniczący rady wydziału posiada kompetencję do inicjowania projektów uchwał, a także ich wykonania; 2) opracowanie strategii rozwoju jednostki zgodnej ze strategią rozwoju uczelni – art. 70 ust. 1 p.s.w.; 3) sprawowanie kontroli nad uchwałami wydawanymi przez radę wydziału w postaci prawa zaskarżenia uchwały rady wydziału do senatu uczelni – art. 68 ust. 4 ps.w.; 4) powołanie komisji rekrutacyjnej prowadzącej rekrutację na studia i studia doktoranckie – art. 169 ust. 10, a także § 122 ust. 4 Statutu UWr; 5) prawo do skreślenia studenta z listy studentów – art. 190 ps.w.; 6) w toku studiów kierownik wyraża zgodę na przeniesienie studenta z innej, także zagranicznej, uczelni – art. 171 ust. 3 p.s.w.; 7) kompetencje dziekana szczegółowo określa statut 	<ol style="list-style-type: none"> 1) przygotowywanie i realizacja uchwał <i>Fachbereichskonvent</i> (odpowiednik rady wydziału) - § 30 Abs. 1 S.1 HSchulG SH; 2) podjęcia decyzji w sprawie wykorzystania środków osobowych i rzeczowych (w szczególności zatrudnienie pracowników naukowych, artystycznych i innych) - § 30 Abs. 1 S. 2HSchulG SH; 3) organ ten jest odpowiedzialny za gwarancję niezbędnej oferty edukacyjnej, organizację studiów i egzaminów, a także <i>schulpraktische Studien</i>⁴⁹ - § 30 Abs. 1 S. 3 HSchulG SH; 4) posiada prawo wydania poleceń wobec członków wydziału zajmujących się nauczaniem - § 30 Abs. 1 S. 4 HSchulG SH.

⁴⁹ W przypadku studiów „auf Lehramt“ – dla przyszłych nauczycieli szkół podstawowych lub gimnazjów.

	uczelnii – art- 70 ust. 1 p.s.w.. (fakt, iż prawodawca wiele pozostawił materii statutowej należy oceniać pozytywnie. Można dostosować statut do potrzeb uczelni.).	
--	---	--

5. Rady podstawowych jednostek organizacyjnych/*Fachbereichskonvent*

Rada p.j.o. i niemiecki *Fachbereichskonvent* są organami kolegialnymi wydziału o kompetencjach przede wszystkim uchwałodawczych. W przypadku *Fachbereichskonvent* ponadto w § 29 Abs. 1 HSchulG SH została wyrażona zasada domniemania kompetencji na rzecz tego organu, *Fachbereichskonvent* jest bowiem właściwy w każdej sprawie wydziału, o ile ustawa lub konstytucja uczelni nie stanowi inaczej.

	Rada podstawowej jednostki organizacyjnej	<i>Fachbereichskonvent</i>
Kadencja	4 lata - art. 77 ust. 1 p.s.w.	2 lata - § 17 Abs. 2 S. 1 HSchulG SH.
Skład	Zgodnie z § 22 ust. 1 Statutu UW r w skład rady wydziału wchodzi: 1) dziekan – jako przewodniczący; 2) prodziekani; 3) profesorowie i doktorzy habilitowani zatrudnieni w Uniwersytecie jako podstawowym miejscem pracy; 4) wybrani przedstawiciele: a) pozostałych nauczycieli akademickich zatrudnionych na wydziale, stanowiący nie mniej niż 10% składu rady wydziału, b) studentów i doktorantów wydziału, stanowiący łącznie nie mniej niż 20% składu rady wydziału. c) pracowników zatrudnionych na wydziale niebędących nauczycielami akademickimi, stanowiący nie mniej niż 5% składu rady wydziału.	Zgodnie z § 29 Abs. 2 HSchulG SH w skład konwentu wydziału wchodzi: 1) dziekan (<i>Dekan</i>); 2) 11 przedstawicieli grup akademickich w proporcji 6:2:2:1 (6 – profesorowie, 2 – inni nauczyciele akademicy, 2 – studenci, 1 – nienaukowi pracownicy wydziału); 3) rzecznik do spraw równouprawnienia kobiet i mężczyzn wydziału (rzecznik taki jest też na poziomie centralnym uczelni) z prawem do składania wniosków oraz głosem doradczym. Z tym że statut wydziału może przewidywać, iż w przypadku grup akademickich do składu konwentu będą wchodzić 21 przedstawicieli w proporcji 11:4:4:2 albo 31 przedstawicieli w proporcji 16:6:6:3 - § 29 Abs. 2 S. 2 HSchulG SH.
Kompetencje (wybrane przykłady)	Z art. 68 ust. 1 p.s.w.: 1) ustalenia ogólnych kierunków działalności podstawowej wydziału – art. 68 ust. 1 p.s.w.; 2) uchwalanie programów studiów, w tym planów studiów (po zasięgnięciu stosownych opinii, a także zgodnie z wytycznymi senatu); 3) uchwalanie planów i programów	1) organizacja wewnętrzna, kompetencje oraz zasady ponoszenia odpowiedzialności na wydziale są uregulowane poprzez statuty wydziałów, o ile ustawa lub konstytucja nie stanowią inaczej - § 28 Abs. 3 S. 2 HSchulG SH. 2) dokonywanie propozycji na stanowisko profesora na wydziale (powołania dokonuje prezydent po zasięgnięciu opinii senatu) - § 62 Abs. 9 S. 1 HSchulG SH.

	<p>studiów doktoranckich (po zasięgnięciu stosownych opinii, a także zgodnie z wytycznymi senatu);</p> <p>4) uchwalanie planów i programów studiów podyplomowych oraz kursów doszkalających;</p> <p>5) Art. 68 ust. 2. p.s.w. szczegółowe kompetencje rady podstawowej jednostki organizacyjnej określa statut.</p>	<p>3) powołanie na propozycję dziekana na co najmniej dwa lata pełnomocnika do spraw nauczania, studiów i egzaminów. Pełnomocnik ten zapewnia uchwalenie statutów w sprawie egzaminów oraz stworzenie wymaganej oferty edukacyjnej - § 30 Abs. 6 HSchulG SH.</p>
--	---	--

6. Kilka dodatkowych uwag

I w Polsce i w Niemczech kompetencje centralnych organów uczelnianych (rektor, prezydium, senat) zostały dość szczegółowo określone w ustawach (w Polsce może nawet bardziej szczegółowo). Można to wytłumaczyć w ten sposób, iż organy te są odpowiedzialne za kierunki rozwoju i działania administracyjne całej uczelni i nie można by było wymagać od państwa, aby pozostawiło tę materię prawu wewnętrznemu uczelni, ponieważ szkolnictwo wyższe w Polsce i Niemczech jest dzisiaj jednym z zadań państwowych, oznacza to że państwo musiało określić pewny zakres swoich oczekiwań wobec szkoły wyższej. Inną kwestią jest już, czy państwo nie przesadziło i nie uregulowało za wiele lub za mało.

Natomiast kompetencje organów podstawowej jednostki organizacyjnej lub wydziału (kierownik i rada podstawowej jednostki organizacyjnej oraz dziekan i konwent wydziału) zostały pozostawione w znacznej części materii statutowej. Należy na to patrzeć pozytywnie, gdyż oznacza to, iż ustawodawca respektuje ideę decentralizacji w szkole wyższej. Można to dostrzec chociażby po sprawach, które regulują wydziały samodzielnie – dla przykładu poniżej podane są strone internetowe:

<https://www.jura.uni-kiel.de/de/rechtsgrundlagen> - wykaz statutów Wydziału prawa CAU;

<https://prawo.uni.wroc.pl/node/11673> - uchwały Rady Wydziału UW r. w roku 2016.

W wyżej przedstawionych tabelach zostały omówione kompetencje organów o największym, moim zdaniem, znaczeniu dla szkoły wyższej. Ponadto w polskich uczelniach istnieją takie organy oraz jednostki, nazwane poprzez ustawę Prawo o

szkolnictwie wyższym, jak kolegium elektorów, konwent, kanclerz, kwesor, kierownik studiów doktoranckich, rzecznik dyscyplinarny, dyrektor biblioteki, dyrektor akademickiego inkubatora przedsiębiorczości i centrum transferu technologii. Omówienie wszystkich jednostek nie mieściło by się w ramach potrzeb niniejszej pracy.

W Niemczech w Szlezwiku-Holsztynie, oprócz omówionych organów, istnieją również *Hochschulrat* oraz *Gleichstellungsbeauftragte*. Ciekawą jest pozycja *Hochschulrat*, gdyż do składu tego organu wchodzi osoby wyznaczone przez ministerstwo (proponowane jednak przez senat - § 19 Abs. 3 S. 2 HSchulG SH), zadaniem których jest współdziałanie przy wyznaczaniu kierunków rozwoju uczelni i jej zarządzaniu. Członkami *Hochschulrat* mogą być *mit dem Hochschulwesen vertraute Persönlichkeiten aus Wissenschaft, Wirtschaft, Kultur und Politik aus dem In- und Ausland, die nicht einer Hochschule oder einem Ministerium des Landes angehören* - § 19 Abs. 3 S. 4 HSchulG SH (czyli osoby z dziedziny nauki, ekonomii, kultury i polityki z kraju lub zagranicy orientujące się w sferze szkolnictwa wyższego i nie należące ani do ministerstwa ani do szkoły wyższej). Organ ten ma zapewnić skuteczne funkcjonowanie uczelni, realizując ideę „uniwersytetu przedsiębiorczego”.

Rozdział III. Szkoła wyższa a państwo⁵⁰

Z analizy historycznej: szkoły wyższe nigdy nie były w pełni samodzielne. Jako instytucje przeznaczone do badań i nauczania, zawsze miały podmiot nad sobą, od którego były uzależnione finansowo. W Średniowieczu podmiotem tym był kościół, później dla wielu szkół wyższych zostało nim państwo. Niemniej jednak uniwersytety zawsze dążyły do pewnej samodzielności, chociażby w duchowej niepodległości w nauczaniu i badaniach.

Dzisiaj, aby zrozumieć relację uniwersytet-państwo, należy odpowiedzieć na pytanie: czym jest szkoła wyższa, jaką ma ona naturę prawną? Materia ta będzie omawiana w następnych rozdziałach. W tym miejscu wystarczy powiedzieć, iż i w Polsce i w Niemczech mówi się o samorządności szkół wyższych (niem. *Hochschulselbstverwaltung*), a samorząd, jak wiadomo, nigdy nie jest w pełni „wolnym” od państwa (niem. *Selbstverwaltung ist niemals völlig staatsfrei*⁵¹).

7. Tworzenie i likwidacja uczelni

W Niemczech do tworzenia (niem. *Errichtung*) i likwidacji (niem. *Auflösung*) uczelni publicznych uprawnione są tylko landy (i może nastąpić to tylko poprzez wydanie ustawy - zob. § 2 Abs. 1 S. 1 HSchulG SH). Wynika to z Art. 70 (domniemanie kompetencji ustawodawczej na rzecz landów) oraz Art. 74 (lista kompetencji „konkurencyjnych”, w której nie znajduje się punktu co do utworzenia szkoły wyższej) GG. Tzw. *Bundeshochschulen*⁵² (szkoły wyższe federacji) są wewnętrznymi jednostkami kształceniowymi personelu najczęściej administracji lub policji i nie są uczelniami publicznymi. Z tego wynika, iż szkoły wyższe mogą być utworzone tylko ustawą landu. Podobnie jest w Polsce (art. 18 ust. 1 p.s.w.), wyjątek stanowią publiczne uczelnie zawodowe, zawodowe wojskowe oraz uczelnie zawodowe służb państwowych (utworzenie jak i likwidacja następuje w drodze rozporządzenia właściwego ministra—art. 18 ust. 2, 7 i 8 p.s.w.)

Z punktu widzenia niemieckiej nauki o państwie (niem. *Staatsfunktionslehre*) szkoły wyższe należą do władzy wykonawczej jako część administracji pośredniej (niem.

⁵⁰ W. Thieme, *op. cit.*, s. 114-163.

⁵¹ *Ibidem.*, s. 116.

⁵² Jak np. Hochschule des Bundes für öffentliche Verwaltung. Aby móc tu studiować, trzeba najpierw znaleźć pracodawcę w administracji publicznej, który deleguje pracownika lub urzędnika na studia.

mittelbare Verwaltung). Powstaje pytanie, czy mogą uczelnie być także utworzone poprzez tę ostatnią, np. miasta, izby handlowe, rolnicze (w konsekwencji, podmioty te zostały by podmiotami nadzorującymi uczelnię)? Doktryna niemiecka opowiada się raczej za tzw. *Hochschulmonopol* państwa (państwem według wcześniejszych ustaleń są federacja i poszczególne landy), przewidujący uprawnienie utworzenia uczelni publicznej tylko przez landy. Jednak monopol ten nie jest prawem absolutnym. W prawie szkolnictwa wyższego Niemiec istnieją wyjątki mające swoje źródło w prawie zwyczajowym i pozwalające na utworzenie uczelni poprzez inne podmioty publiczne niż land. Uprawnienie to wymaga jednak zezwolenia ustawowego⁵³.

Tak jak utworzenie, likwidacja szkoły wyższej należy do władztwa organizacyjnego władzy wykonawczej. Likwidacja szkoły wyższej również jest materią ustawową, gdyż ingeruje ona w stan faktyczny, stworzony kiedyś ustawą.

Likwidacja uczelni wkracza w prawo do samorządu uczelni, gwarantowane poprzez Art. 5 Abs. 3 GG. Stąd likwidacja może być przeprowadzona z dotrzymaniem kryteriów gwarantowanych tym prawem podstawowym. Np. musi być przeprowadzone wysłuchanie stron. Szkoła wyższa może wystąpić ze skargą do sądu administracyjnego lub konstytucyjnego (*Bundes-* albo *Landesverfassungsgericht*), jeżeli czuje się pogwałcona w swoich prawach samorządowych, roszczeniem jednak nie może być dalsze istnienie⁵⁴.

8. Nadzór na szkołami wyższymi

Nadzór⁵⁵ oznacza szczególną relację pomiędzy dwoma podmiotami w administracji publicznej, w ramach której:

- a) podmiotowi nadzorującemu przysługują prawne środki władczego oddziaływania na postępowanie i sytuację podmiotu nadzorowanego;
- b) środki te są określone przez prawo i mogą być stosowane tylko w zakresie i w sposób prawem przewidziany.

Idąc tropem doktryny niemieckiej akcentując uwagę na problematyce nadzoru nad i w szkołach wyższych można wyróżnić następujące jego rodzaje:

⁵³ W. Thieme, *op. cit.*, s. 117.

⁵⁴ *Ibidem*, s. 162.

⁵⁵ L. Garlicki, *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2012, s. 312.

- a) *Die innere Hochschulaufsicht* – nadzór wewnętrzny. Chodzi tu o nadzór sprawowany poprzez organy szkoły wyższej nad innymi jej organami lub poszczególnymi członkami. Każda większa organizacja wymaga takiego wewnętrznego nadzoru. Czy nadzór taki jest rozwiązaniem lepszym niż nadzór państwowy – jest trudnym pytaniem. Decydującym faktem dla skuteczności takiego nadzoru jest niezależność nadzorującego w stosunku do nadzorowanego⁵⁶;
- b) *Die Rechtsaufsicht* – nadzór prawny, głównym kryterium którego jest legalność. Określeniem tym posługuje również ustawa ramowa o szkolnictwie wyższym w Niemczech. Pozwolę sobie przytoczyć tutaj treść § 59 HRG:

§ 59 Aufsicht

Das Land übt die Rechtsaufsicht aus. Die Mittel der Rechtsaufsicht werden durch Gesetz bestimmt. Soweit die Hochschulen staatliche Aufgaben wahrnehmen, ist durch Gesetz eine weitergehende Aufsicht vorzusehen. (pol. land sprawuje nadzór prawny. Środki nadzoru są wyznaczane ustawą. O ile szkoły wyższe realizują zadania państwowe, ustawą są przewidywane środki nadzoru większego nasilenia).

Na tym etapie pracy napotkałam się na niektóre trudności. Skoro doktryna tak wieloaspektowo i od wielu lat opisuje nadzór (główne kryteria nadzoru, środki, poczynając z niewinnego *Auskunftsverlangen* a kończąc tak daleko idącym środkiem jak *Schließung einer Hochschule*), również wyżej przytoczony przepis „obiecuje”, iż gdzieś w abstrakcyjnym *Gesetz* jest ten nadzór i jego środki.

Niestety w ustawach HSchulG, HRG, LVwG zostały zawarte dość skromne regulacje o nadzorze.

Już zaczęłam podejrzewać, że jest jakaś luka prawna i Niemcy stosują inny przepis *analog* w stosunku do szkół wyższych. Ale podświadomie czułam, że tu kryje się jakaś specyfika. I rzeczywiście. Związana jest ona z umową administracyjno-prawną zawartą pomiędzy rządem landu a szkołami wyższymi landu Szlezwik-Holsztyn: *Ziel- und Leistungsvereinbarung mit den Hochschulen in S-H (Hochschulvertrag)*. *Zeitrahmen 01.01.2014 – 31.12.2018* oraz umowa indywidualna pomiędzy CAU a ministerstwem do spraw nauki: *Individuelle Ziel- und Leistungsvereinbarung zwischen dem Ministerium für Bildung und Wissenschaft und Christian-Albrechts-Universität zu Kiel*

⁵⁶ W. Thieme, *op. cit.*, s. 156.

für die Jahre 2014-2018. Obie umowy regulują cele, do których mają dążyć uczelnie w określonym przez umowy czasie oraz kwestie finansowe, co do których wprowadzono zasadę budżetu globalnego (określenie sumy, która będzie szkole wyższej wypłacana w poszczególnych latach, przy czym ministerstwo nie ingeruje w to, jak dokładnie te pieniądze będą przez uczelnię wydatkowane. Ważnym bowiem jest, aby uczelnia dążyła do realizacji wskazanych przez umowę celów, ma ona również obowiązek informowania ministerstwa o swoich osiągnięciach).

Poniżej jest przetłumaczona część tekstu preambuły umowy zawartej ze szkołami wyższymi:

Stosunek pomiędzy państwem a szkołą wyższą w Niemczech uległ istotnym zmianom pod wpływem tendencji międzynarodowych. Dotyczy to przede wszystkim kierowania szkołą wyższą.

Instrumenty o charakterze czysto hierarchicznym w społeczeństwie kompleksowym, cyfrowym i globalnym więcej nie działają.

Do tego dochodzi potrzeba konsolidacji fiskalnej w federacji i landach, co wymaga wyrozumiałości państwowej i politycznej.

Rząd landu będzie kładł nacisk na dialog ze szkołami wyższymi poprzez wyznaczenie warunków ramowych, celów i oczekiwań osiągnięć, co sprzyja wzmocnieniu autonomii szkół wyższych.

W gestii szkół wyższych pozostaje możliwość organizacji swoich procesów wewnętrznych za pomocą subwencji globalnych, realizacja wyznaczonych celów oraz osiągnięcie pożądaných wyników.

Umowy są zbudowane w następujący sposób: najpierw określają stan „jak jest”, po tym cel „do czego uczelnia dąży”, natomiast na samym początku zostały określone sumy, jakie uczelnie dostaną na realizację tych celów. W roku 2014, w którym umowę zawarto, CAU otrzymał od rządu roczny budżet „globalny” w wysokości 158, 289, 1 tysięcy euro.

Poniżej są przedstawione cele CAU (trochę przypomina Program dla UWr przed wyborami władz uczelni w 2016 r.):

- a) polepszenie jakości kształcenia, na co składa się:

- z dziedziny studiowania: ankiety studiujących *Allgemeine Studierendenbefragung*⁵⁷, zawierające pytania, czy studenci są zadowoleni ze studiów, czy chcieli by studia przerwać, czy chcieli by pójść na studia wyższego stopnia do innej uczelni i dlaczego;
- akredytacja systemowa;
- PerLe⁵⁸ – projekt polepszenia jakości kształcenia- ilość zaangażowanych studentów w projekcie musi się zwiększyć;
- b) wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli akademickich w umiejętnościach dydaktycznych (*Hochschuldidaktische Fortbildung der Professorinnen und Professoren*);
- c) zaangażowanie środków finansowych z funduszy nacionalnych, a także z programów unijnych;
- d) wprowadzenie wykładów „Unternehmerisches Denken und Handeln” (pol. myślenie oraz działanie przedsiębiorcze) dla zwiększenia szans absolwentów na rynku pracy.
- e) równouprawnienie – osiągnięcie do 2018 roku 25% udziału nauczycielek akademickich (wskaźnik wyjściowy wynosił 13%);
- f) umiędzynarodowienie (*Internationalisierung*) – zwiększenie ilości studentów biorących udział w programach wymiany – Dla przykładu w 2014 (średnio) 303 osoby, cel na 2018 – 352 osoby.

Umowy tego rodzaju odgrywają rolę nadzorczą, gdyż finansowanie konkretnej szkoły wyższej zostaje uzależnione od stopnia osiągnięcia celu. Jeżeli np. w roku 2018 liczba nauczycielek akademickich osiągnie tylko 20%, to finansowanie po sprawdzeniu *ex post* będzie stosownie obniżone.

Nadzór nad polskimi uczelniami został określony w rozdziale 3 p.s.w. Art. 33 ust. 1 p.s.w. stanowi, iż *minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego sprawuje nadzór nad zgodnością działań uczelni z przepisami prawa i statutem (...) a także nad prawidłowością wydatkowania środków publicznych.*

Minister może żądać informacji i wyjaśnień od organów uczelni, a także dokonywać kontroli działalności uczelni. Podstawowym kryterium jest legalność.

⁵⁷Zob.: (<http://www.uni-kiel.de/qm/de/evaluation/bachelor-umfrage>).

⁵⁸Zob: (<https://www.perle.uni-kiel.de/de>).

Poniżej zostały przedstawione wybrane środki, moim zdaniem, najbardziej ingerujące w samodzielność szkoły wyższej:

- a) art. 35 ust. 1 p.s.w. – obowiązek przedstawienia ministrowi corocznego sprawozdania z działalności uczelni (sprawozdanie z wykonania planu rzeczowo-finansowego, które zostało określone w ust. 2 tego samego art., jest rzeczą oczekiwaną i, w moim przekonaniu, potrzebną);
- b) możliwość wydania decyzji, której nadaje się rygor natychmiastowej wykonalności, w sprawie zaprzestania prowadzenia studiów lub likwidacji jednostki organizacyjnej w przypadkach naruszeń określonych w art. 37a ust. 1 i 3 p.s.w.;
- c) minister może wystąpić do senatu uczelni z wnioskiem o odwołanie rektora w przypadku naruszenia przez rektora przepisów prawa (art. 38 ust.1 p.s.w.);
- d) „lista ostrzeżeń” ministra na portalu POL-on, zawierająca listę podstawowych jednostek organizacyjnych, które otrzymały negatywną ocenę.

Rozdział IV. Zadania szkoły wyższej w świetle obowiązujących przepisów. Socjalny wymiar uniwersytetu (niem. *Universität als Sozialgebilde*)

1. Niektóre uwagi wstępne

Zadania szkoły wyższej są uregulowane w § 2 HRG, z tym, że brakuje w tej liście takich istotnych zadań jak np. poradnictwo w zakresie szkolnictwa wyższego (*Hochschulberatung*) oraz prowadzenie egzaminów. Landy mogą przenieść tylko te zadania, które zostały nazwane ustawą ramową⁵⁹.

Oczywiście nie każda szkoła wyższa ma takie same zadania. Ustawy landów mogą przewidywać dla uniwersytetów i wyższych szkół zawodowych różne zadania i cele.

Dziś wykształcenie wyższe jest orientowane na rynek pracy i wykonywanie zawodu, odchodzi się powoli od koncepcji *l'art pour l'art*, kiedy nauka na uniwersytetach była prowadzona poprzez przekazywanie informacji studentom, już zadaniem których było wykrojenie tego, co będą w przyszłości potrzebować w życiu zawodowym.

Zdaniem doktryny niemieckiej szkoła wyższa ma w minimalnym zakresie pełnić funkcję wychowawczą lub też nawiązywać do wartości demokratycznego, socjalnego państwa prawa, gdyż przy tych ostatnich chodzi o subiektywne postrzeżenia polityczne, które są sprzeczne z duchem nauki, skierowanej na obiektywność.

Trudno mi zaakceptować pierwszy punkt takiego poglądu (uniwersytet nie ma wychowywać lub ma się angażować w taką aktywność w zakresie minimalnym). Wiedza zdobyta w szkole wyższej nie może służyć złu; może, ale nie musi służyć dobru. Oczywiście sądy o dobru i złu są dość subiektywne i zależą od wielu czynników: pochodzenie, wychowanie, genetyka, religia itd.

Lecz wydaje mi się, że każdy osądzi lekarza, który świadomie szkodzi zdrowiu pacjenta, przepisując mu leki firmy, z którą współpracuje lub nauczyciela poniżającego ucznia ze względu na jego pochodzenie albo też radnego parlamentu wykorzystującego swoje stanowisko dla osiągnięcia pewnych korzyści majątkowych.

Pewne postawy moralne mają być przekazywane na poziomie uniwersytetu, dlatego też nauczyciele akademicy muszą te postawy w sobie mieć.

⁵⁹ W. Thieme, *op. cit.*, s. 231.

2. Zadania szkoły wyższej

Poniższa tabela przedstawia zakres zadań polskich i niemieckich uczelni publicznych. Zadania podobne lub w pełni pokrywające się zostały zamieszczone naprzeciwko siebie.

Podstawowy ⁶⁰ zakres zadań uczelni polskiej (w świetle przepisów p.s.w.)	Zakres zadań uczelni niemieckiej (w świetle przepisów HSchulG SH)
Kształcenie studentów w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy oraz umiejętności niezbędnych w pracy zawodowej – art. 13 ust.1 pkt 1;	Szkoły wyższe przygotowują do działalności zawodowej w kraju i za granicą, dla której jest wymagane lub przydatne wykorzystanie wiedzy i metod naukowych albo umiejętność nadawania form artystycznych, szkoły wyższe także przekazują niezbędne dla tego kompetencje - §3 Abs. 1 S. 2;
Wychowywanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, za umacnianie zasad demokracji i poszanowanie praw człowieka – art. 13 ust. 1 pkt 2 ;	Służenie rozwojowi nauki i sztuki poprzez badania, nauczanie, studia, a także dalszą edukację w wolnym, demokratycznym, socjalnym państwie prawa - §3 Abs. 1S. 1;
Prowadzenie badań naukowych i prac rozwojowych, świadczenie usług badawczych oraz transfer technologii do gospodarki - art. 13 ust. 1 pkt 3;	Transfer wiedzy i technologii - §3 Abs. 2 S. 1;
Kształcenie i promowanie kadr naukowych - art. 13 ust. 1 pkt 4;	Promowanie personelu w dalszym kształceniu i wspieranie rozwoju naukowego - §3 Abs. 6 S. 2;
Upowszechnianie i pomnażanie osiągnięć nauki, kultury narodowej i techniki, w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych i informacyjnych- art. 13 ust. 1 pkt 5;	
Prowadzenie studiów podyplomowych, kursów i szkoleń w celu kształcenia nowych umiejętności niezbędnych na rynku pracy w systemie uczenia się przez całe życie- art. 13 ust. 1 pkt 6;	
Stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów - art. 13 ust. 1 pkt 7;	Wspieranie otoczenia naturalnego, poszanowanie zasad rozwoju długotrwałego. Poza tym promowanie sportu i kultury – <i>anglosaska tradycja</i> - §3 Abs. 8 S. 1 und 2;
Działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych - art. 13 ust. 1 pkt 8;	
Stwarzanie osobom niepełnosprawnym warunków do pełnego udziału w: -procesie kształcenia, -badaniach naukowych. - art. 13 ust. 1 pkt 9.	Uwzględnienie szczególnych potrzeb: 1) niepełnosprawnych studentów i doktorantów; 2) studentów i doktorantów z chorobami psychicznymi albo chorobami chronicznymi; 3) studentów i doktorantów z dziećmi; 4) studentów-cudzoziemców; 5) osób posiadających kwalifikacje zawodowe bez uprawnienia do podjęcia studiów. §3 Abs. 5 S. 2;

⁶⁰ Tzn. nieuwzględniający np. uczelni zawodowych, medycznych i innych.

	Wspieranie zrównania kobiet i mężczyzn. Podejmowanie działań dążących do zwiększenia udziału kobiet w nauce - §3 Abs. 4 S. 1 und 2;
	Utrzymywanie kontaktu z absolwentami uczelni – §3 Abs. 7, <i>amerykańska tradycja</i> ;
	Szkoły wyższe działają razem przy realizacji swoich zadań, także współpracują z innymi ośrodkami badawczymi i kształceniowymi. Wspieranie współpracy międzynarodowej w sferze szkolnictwa wyższego, a także wymianę pomiędzy niemieckimi a zagranicznymi studentami - §3 Abs. 3;
	Szkoły wyższe mogą w swojej konstytucji zawrzeć dobrowolne zobowiązanie się do dążenia szkoły wyższej do pokojowego i cywilnego rozwoju społeczeństwa - §3 Abs. 9. - Z preambuły CAU: <i>Die Christian-Albrechts-Universität und ihre Mitglieder wissen sich dem Wahlspruch ihres Gründers „Pax optima rerum“ - Friede ist das höchste Gut - bleibend verpflichtet.</i> (CAU i jego członkowie są wierni myśli przewodniej swojego założyciela – <i>pax optima rerum</i> -pokój jest wartością najwyższą – i są tę myślą zobowiązani.)

W tym miejscu chciałabym wytłumaczyć znaczenie niektórych zadań:

Badania⁶¹ – jest to działalność polegająca na zdobyciu poznania naukowego, a także ustalanie dalszego rozwoju nauczania. Przy badaniach chodzi przede wszystkim o znalezienie nowych metod rozwiązywania problemów, lecz nie o same wyniki.

Transfer technologii⁶² – postępowanie, polegające na wdrożeniu wyników badań do praktyki, udostępnianie informacji, pozwalających producentom spoza szkoły wyższej na skuteczniejszą pracę. W gestii szkół wyższych pozostaje decyzje w zakresie wprowadzenia takich informacji na rynek lub ich wolne udostępnienie.

Równouprawnienie kobiet i mężczyzn⁶³ – wbrew pozorom nie chodzi o zapobieganie dyskryminacji kobiet, lecz o stworzenie takich warunków, które by zachęcały kobiety do podjęcia kariery naukowej, która być może jest mniej atrakcyjna w przypadku płci żeńskiej ze względu na rolę kobiety w rodzinie (dbanie o gospodarstwo domowe,

⁶¹ W. Thieme, *op. cit.*, s. 238.

⁶² J.w.

⁶³ *Ibidem*, s. 242-243.

dzieci). Jeżeli liczba studentów i studentek jest mniej więcej taka sama, to w sytuacji z nauczycielami akademickimi występują istotne dysproporcje⁶⁴.

Problemy zaczynają się w momencie, kiedy wprowadza się przepisy uzależniające np. finansowanie szkoły wyższej od ilości zatrudnionych kobiet na stanowisku nauczyciela akademickiego. Kiedy w stosunku do szkoły wyższej z wielką liczbą studentek i niedostateczną liczbą, z punktu widzenia ustawodawcy, nauczycielek akademickich, są wprowadzane ograniczenia finansowe, wcale nie sprzyja to wspieraniu kobiet w karierze naukowej. Tak samo jak i przepisy dążące do sztucznego zwiększenia udziału kobiet w sterowaniu uczelnią – w przypadku, kiedy nie ma odpowiedniego udziału procentowego kobiet, stara się je zaangażować w wybory, odrywając np. od pracy naukowej.

Problem ten nie jest charakterystyczny wyłącznie dla szkół wyższych, lecz dla całego społeczeństwa, dlatego rozwiązanie musi nadejść z zewnątrz, nieprawidłowym jest zobowiązywać uczelnie do jego samodzielnego rozstrzygnięcia.

Współpraca ze społeczeństwem lub upowszechnianie nauki – tu pozwolę sobie na moją subiektywną obserwację i krytykę na przykładzie udostępnienia bibliotek na wybranych uczelniach. Do biblioteki uniwersyteckiej w Kilonii może wejść absolutnie każdy bez opłat i ograniczeń (wypożyczać książki mogą co prawda tylko mieszkańcy landu po wyrobieniu nieodpłatnej karty bibliotecznej, która jest ważna przez 10 lat). Biblioteki wydziałowe CAU są dostępne dla wszystkich członków uczelni bez zależności od wydziału (tzn. student prawa może wejść i korzystać z biblioteki filologii słowiańskiej) oraz innych zainteresowanych. W bibliotekach wydziałowych nie ma możliwości wypożyczenia książek.

Biblioteki (i wydziałowe i uniwersytecka) w Kilonii w roku 2016 są otwarte od co najmniej 09:00 do 22:00, w sobotę i niedzielę: 10:00 – 18:00. Na spotkaniu organizacyjnym w Bibliotece Uniwersyteckiej CAU pracownik, prowadzący prezentację Biblioteki przeprosił się za zbyt krótki czas otwarcia, gdyż „na niektórych uczelniach biblioteki są otwarte całodobowo i oni też chcieliby do tego dążyć”.

Na UWr sytuacja wygląda niestety nieco inaczej. Godziny otwarcia bibliotek wydziałowych w 2016 były następujące: od 09:00 do 19:00 dla biblioteki WPAiE (

⁶⁴ Zgodnie z *Individuelle Vereinbarung...* liczba kobiet-nauczycieli akademickich na CAU wynosiła 13%.

Biblioteka Uniwersytecka była otwarta godzinę dłużej) oraz 10:00 – 15:00 w niedziele. Natomiast w lipcu, sierpniu i wrześniu wprowadzono tzw. „okres wakacyjny”, „dzięki” któremu w lipcu i wrześniu godziny otwarcia skrócono średnio o 4 godziny, natomiast w sierpniu biblioteki zostały zamknięte. W lipcu i sierpniu 2016 r. w budynku A Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii na czterech piętrach zrobiono remont toalet, stan których przed remontem tragicznym nie był. Być może te wydarzenia nic nie mają do siebie i należą do różnych dziedzin planowania wydatków, ale dla uczelni, moim zdaniem, na pierwszym miejscu musi być dostępna biblioteka niż nowa toaleta.

Ponadto polityka udostępniania bibliotek wydziałowych na UWr mogłaby być bardziej dostępna (np. poprzez zniesienie opłat za kartę biblioteczną dla studentów z innych wydziałów).

3. *Universität als Sozialgebilde*

Następna część tego rozdziału jest poświęcona roli socjalnej uniwersytetu.

Kiedy się mówi o uniwersytecie jako tworze socjalnym, ma się przede wszystkim na myśli funkcje, które uniwersytet pełni w społeczeństwie:⁶⁵:

- 1) badanie (*Forschung*);
- 2) kształcenie (*Lehre*);
- 3) prowadzenie polityki uczelnianej (*Hochschulpolitik albo Hochschulführung*);
- 4) administracja uczelni (*Hochschulverwaltung*).

Warto w tym kontekście nawiązać do art. 4 oraz 6 p.s.w. Art. 4 ust. 3 polskiej ustawy o szkolnictwie wyższym zawiera zdanie o misji uczelni, polegającej na *odkrywaniu i przekazywaniu prawdy poprzez prowadzenie badań i kształcenie studentów*. Art. 6 p.s.w. zaś odwołuje się do polityki uczelnianej, w ramach której uczelnie mają wpływ na ustalanie warunków przyjęcia na studia, liczby miejsc na kierunkach, a także ustalanie programów kształcenia (por. art. 6 ust. 4 p.s.w.).

Badanie oraz kształcenie wydają się być istotą szkoły wyższej, dookoła których wszystko się grupuje. Tak § 2 Statutu Uniwersytetu Wrocławskiego stanowi, iż (podkr. własne) *powołaniem Uniwersytetu jest prowadzenie nieskrępowanych badań oraz działalności kształcąco-dydaktycznej przygotowującej studentów do uczestnictwa w*

⁶⁵ F. Mayer, *Von der Rechtsnatur der Universität*, Regensburg 1967, s. 12.

życiu społeczno-gospodarczym. Ideą przewodnią jest rozwijanie i krzewienie wiedzy przez swobodną wymianę myśli oraz w duchu poszanowania godności jednostki.

Podobnie to normuje preambuła do Konstytucji Uniwersytetu w Kilonii⁶⁶: *Uniwersytet Christiana Albrechta w Kilonii służy nauce w sposób zapewnienia wolnego badania, wolnego kształcenia oraz wolnego studiowania. (...) Uniwersytet przygotowuje swoich studentów do działalności zawodowej poprzez przekazanie naukowych wiedzy i metod, kształci studentów do samodzielnej pracy naukowej oraz do odpowiedzialnego działania na rzecz Państwa i Społeczeństwa.*

Prymat badania oraz kształcenia nie oznacza, że tylko od tych dwóch aspektów zależy sukces uniwersytetu, na co wskazuje element „społeczny” w dwóch wymienionych aktach prawnych. Podtrzymuje tę myśl F. Mayer w swojej pracy *O naturze prawnej uniwersytetu: Efektywność Uniwersytetu nie jest więcej zapewniona wyłącznie duchem oraz sukcesem badaczy smażących się w sosie akademickim, (...) skuteczność uniwersytetu wyznacza coraz więcej, na ile dobrze ta duchowa wspólnota potrafi prowadzić politykę naukową oraz uczelnianą, czy ona jest w stanie wystarczająco elastycznie kształtować swoją strukturę, wyznaczyć środek ciężkości, a w razie potrzeby go zmienić, biorąc pod uwagę rozwój w społeczeństwie oraz potrzeby studentów. Uniwersytet nowoczesny potrzebuje wielką ilość rąk pomocnych, olbrzymi arsenal środków rzeczowych, których dostarczenie oraz ciągle trzymanie w pogotowiu z kolei wymaga wiele tysięcy osób w administracji (...)*⁶⁷.

Powiązanie szkoły wyższej ze społeczeństwem przejawia się również w tym, że jest ona często oceniana przez społeczeństwo co do jakości wykonywanych zadań. Np. sytuacja, w której uniwersytet nie zapewnia wymaganej liczby miejsc dla określonego

⁶⁶ Verfassung der Christian-Albrechts-Universität vom 1. September; (niem. *Die Christian-Albrechts-Universität zu Kiel dient der Wissenschaft in freier Forschung, freier Lehre und freiem Studium. (...) Die Universität bereitet ihre Studierenden durch Vermittlung wissenschaftlicher Erkenntnisse und Methoden auf berufliche Tätigkeiten vor, bildet sie zu selbständiger wissenschaftlicher Arbeit aus und befähigt sie zu verantwortlichem Handeln für Staat und Gesellschaft.*)

⁶⁷ F. Mayer, *loc.cit.* (niem. *Die Effektivität einer Universität wird nicht mehr nur allein von Geist und Erfolg der Forscher im akademischen Bienenkorb gewährleistet, (...) die Wirksamkeit der Universität bestimmt immer mehr danach, wie diese geistige Gemeinschaft Hochschulpolitik, Wissenschaftspolitik zu treiben versteht, ob sie ihre Struktur flexibel genug zu gestalten vermag, ob sie in der Lage ist, Schwerpunkte zu bilden oder gegebenenfalls zu verändern, um neuen Entwicklungen in der Gesellschaft, in der Studentenschaft, (...) Rechnung zu tragen. Die moderne Universität bedarf eines großen Personalbestandes helfender Hände, ein Riesenarsenal von Sachmittel, deren Beschaffung und ständige Bereithaltung eine vieltausendköpfige Verwaltung erfordern (...)*)

zawodu, na który w danej chwili istnieje większe zapotrzebowanie, może być przyjęte przez społeczeństwo jako zawodzenie Uniwersytetu w jego funkcji socjalnej.

Szkoła wyższa mocno wpisuje się w kontekst i wymiar społecznej rzeczywistości. *Im więcej ma ona wspólnego ze swoim otoczeniem, tym bardziej ma szansę być strukturą sprawną i skuteczną*⁶⁸. Art. 4 ust. 4 p.s.w. stanowi, iż uczelnie współpracują z otoczeniem społeczno-gospodarczym (...). HRG natomiast nie ma odpowiednika tego przepisu. § 2 HRG zawiera katalog zadań szkoły wyższej (w tym współpraca z innymi instytucjami państwowymi albo instytucjami przez państwo wspieranymi, których działalność koncentruje się na badaniach i nauczaniu – patrz § 2 Abs. 6 HRG⁶⁹). A § 2 Abs. 8 HRG stanowi tylko, iż szkoły wyższe informują publiczność o wykonywaniu swoich zadań⁷⁰.

Za przykład takiej współpracy Uniwersytetu ze społeczeństwem może posłużyć wydarzenie „Night of the Profs”⁷¹ na Uniwersytecie w Kilonii. W wydarzeniu tym chodzi, jak wynika z samej nazwy, o noc, w którą wykładowcy z różnych szkół wyższych w Kilonii i z okolic, prowadzą wykłady. Wykłady są dostępne dla wszystkich zainteresowanych; w prosty sposób z naukowego punktu widzenia wyjaśnia się najaktualniejsze problemy, takie jak: ochrona klimatu, polityka migracyjna, etyka medyczna itd. Bardzo zaskakuje liczna frekwencja na wykładach, przede wszystkim ludzi nienależących do otoczenia akademickiego.

Lecz „Night of the Profs” to rzeczywiście tylko jedna jedyna noc w roku. CAU oferuje także wiele tzw. *Ringvorlesungen*⁷² (pol. cykle wykładów), które w okresie zajęć dydaktycznych odbywają się raz na tydzień. Wstęp na nie jest wolny. Wykłady dotyczą zazwyczaj jednej tematyki aktualnej w świecie. Zaletą takich wydarzeń jest niewątpliwie obiektywizm, którego często brakuje w środkach masowego przekazu (i które niestety w znacznej mierze kształtują opinię społeczną). Poniżej kilka przykładów takich wykładów:

- a) Aktualne pytania etyki medycznej (np. medycyna transplantacyjna, eutanazja, medycyna paliatywna) – problemy medyczne, prawne, etyczne; (niem. *Aktuelle*

⁶⁸ *Ibidem*, s. 13.

⁶⁹ Niem. *Die Hochschulen wirken bei der Wahrnehmung ihrer Aufgaben untereinander und mit anderen staatlichen und staatlich geförderten Forschungs- und Bildungseinrichtungen zusammen.*

⁷⁰ Niem. *Die Hochschulen unterrichten die Öffentlichkeit über die Erfüllung ihrer Aufgaben.*

⁷¹ Zob.: (<http://www.uni-kiel.de/night/>).

⁷² Zob.: (<http://univis.uni-kiel.de/form?dsc=go&to=lec&chapter=ringvorlesungen>).

Fragen medizinischer Ethik (z.B. Transplantationsmedizin, Sterbehilfe, Palliativmedizin, u.a.) - Medizinische, juristische, ethische Probleme);

- b) Rosja a Europa – aspekty jednego związku; (niem. *Ringvorlesung Russland und Europa - Facetten einer Beziehung*);
- c) Świat w czasie przemian. Badania środowiskowe od Szlezwik-Holsztyn do Wyspy Wielkanocnej; (niem. *Welt im Wandel. Umweltforschung von Schleswig-Holstein bis zur Osterinsel*);

Dla wykonywania swoich zadań szkoła wyższa potrzebuje pewnej wolności (ona nie może według uznania władz państwowych być przekształcona, zlikwidowana albo też nie może być zdecydowano o jej sprawności). Z tym jest powiązana problematyka autonomii szkoły wyższej z jednej strony a więź z państwem z drugiej, chociaż by poprzez zależność finansową od państwa⁷³.

⁷³ H. Gerber, *Hochschule und Staat*, Göttingen 1953, s. 10.

Rozdział V. Szkoła wyższa jako zakład administracyjny

1. Geneza administracji świadczącej / *Leistungsverwaltung*⁷⁴

W II połowie XIX wieku pojawiły się zjawiska, które zaczęły zmieniać oblicze stosunków społecznych i gospodarczych w wielu państwach. Do zjawisk takich należały: intensywny rozwój przemysłu, wzrost liczby ludności, rozwój miast, a także postęp naukowo-techniczny. Owe przeobrażenia zmieniały również potrzeby jednostki, które już wykraczały poza ochronę własności prywatnej i wolności. Co więcej, pojawiły się nowe potrzeby całych zbiorowości (tzw. potrzeby społeczne). Np. przy zjawisku urbanizacji konieczność zaspokojenia takich potrzeb, jak: ochrona zdrowia, oświata, transport zbiorowy, zaopatrzenie w energię i wodę i inne.

W tym samym okresie mamy również do czynienia z nowym postrzeganiem statusu jednostki, przejawia się to w rozwoju konstytucyjnych praw obywateli.

Problem zaspokajania potrzeb społecznych stawał się coraz częściej przedmiotem zainteresowania doktryny prawa administracyjnego. Tak we Francji pojawiła się koncepcja służby publicznej (franc. *service public*), nieco później w Niemczech - koncepcja administracji świadczącej (niem. *Leistungsverwaltung*). Idee te polegały na działalności „usługowej” państwa dla społeczeństwa, przy czym to państwo oceniało, czy potrzeby są należycie zaspokajane. Koncepcje administracji świadczącej były przeciwstawiane administracji reglamentacyjnej (władczej), posługującej się zakazami i nakazami. Również dzięki niej powstało nowe postrzeganie administracji, jako *działającej dla dobra ogółu*. Powstawały także nowe podmioty, które miały wykonywać zadania zmieniającej się administracji. Co warto jednak podkreślić, często były to instytucje o znacznym już stażu, tyle że adaptowane do organizacji i funkcjonowania współczesnych państw. Szczególne znaczenie ma tutaj zakład administracyjny.

2. Pojęcie i rodzaje zakładów administracyjnych w doktrynie polskiej i niemieckiej

Anstalt des öffentlichen Rechts (pol. zakład prawa publicznego) - pod pojęciem tym rozumie się zbiór zasobów, tak rzeczowych jak i osobowych, które w rękach podmiotu

⁷⁴ Z. Czarnik, J. Posłuszny, *Zakład publiczny*, (w:), Tom 6. *Podmioty administrujące*, Hauser R., Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), Warszawa 2011, s. 424-430.

administracji są wyznaczone do stałego służenia celowi publicznemu⁷⁵. Cel publiczny polega na świadczeniu usług na podstawie stosunku użytkowania (niem. *Benutzungsverhältnis*⁷⁶) obywatelom oraz innym subiektem znajdującym się poza strukturą administracji. Działalność zakładów ma swój środek ciężkości w administracji świadczącej.

W doktrynie niemieckiej zakład⁷⁷ jest charakteryzowany poprzez trzy następujące cechy: a) organizacja b) zadania c) użytkownicy. Poniżej konkretyzacja tych cech:

- a) Organizacja. Przez to należy rozumieć połączenie osób zatrudnionych w administracji (niem. *Verwaltungsbedienstete*) z zasobami rzeczowymi (budynki, urządzenia, sprzęt techniczny) w jedną administracyjną całość;
- b) Zadania. Zakład ma wykonywać określone zadania administracyjne, w szczególności świadczyć usługi. Zadania należy wykonywać zgodnie z przeznaczeniem celowym zakładu;
- c) Użytkownicy. Zakład ma co do zasady użytkowników, którzy na podstawie stosunku użytkowania są adresatami świadczonych przez zakład usług.

Z doktryny polskiej. Przedstawiciele polskiego prawa administracyjnego definiowali zakład w sposób podobny do siebie oraz definicja ta jest dość zbliżona do niemieckiej. Tak J. Boć pisał, iż zakładem jest jednostka organizacyjna powołana do świadczenia usług niematerialnych na podstawie nawiązanego z użytkownikiem stosunku administracyjnego prawnego⁷⁸. Podobnie jak w Niemczech, zakłady funkcjonują w dziedzinie administracji świadczącej, np. oświaty, kultury, nauki, wychowania, reedukacji, ochrony zdrowia, opieki społecznej⁷⁹. Korzystanie z zakładu jest ograniczone do jego użytkowników.

3. Władztwo zakładowe (niem. *Anstaltsgewalt*)

⁷⁵ Ta definicja została po raz pierwszy ujęta przez O. Mayera w *Verwaltungsrecht*, Bd. II, Leipzig 1924, s. 268, jest nadal używana. (niem. *Unter der Anstalt des öffentlichen Rechts versteht man einen Bestand von Mitteln, sächlichen wie persönlichen, welche in der Hand eines Trägers öffentlicher Verwaltung einem besonderen öffentlichen Zweck dauernd zu dienen bestimmt sind*).

⁷⁶ H. Maurer, *op.cit.*, s. 617.

⁷⁷ J.w.

⁷⁸ J. Boć, *Organizacja...*, s. 167.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 167-168.

Zgodnie z doktryną niemieckiego prawa administracyjnego nie istnieją „własne” uprawnienia zakładu do ingerencji lub środków przymusu. Zakład może podejmować działania w stosunku do swoich użytkowników lub osób trzecich (np. poprzez statuty lub akty administracyjne) tylko wtedy, kiedy istnieje odpowiedni przepis upoważniający (niem. *Ermächtigungsgrundlage*). Wcześniejsze poglądy, iż stosunek zakładowy jest szczególnym stosunkiem władczym i stąd wywodzi się uprawnienie do ingerencji stosownie do celu zakładu, dzisiaj nie znajdują miejsca. Wyłącznie w przypadkach ostrego zakłócenia funkcjonowania zakładu, jego organy mogą podejmować odpowiednie środki przymusu. To jednak ma zastosowanie do wszystkich podmiotów władzy, więc nie jest szczególną cechą zakładu⁸⁰.

Polska doktryna widzi tę kwestię podobnie. Władztwo bowiem przejawia się w stanowieniu norm ogólnych – np. statut uczelni, regulamin korzystania z biblioteki oraz akty indywidualne – np. decyzje o przyjęciu na studia, decyzje wydawane w trakcie studiów⁸¹ (jeżeli przejmujemy, iż szkoła wyższa jest zakładem). Treścią władztwa jest możliwość jednostronnego ustalania pozycji prawnej i faktycznej użytkownika, użytkownik zaś ma obowiązek poddania się dyspozycjom organów zakładu⁸².

4. Przejawy cech zakładu w szkole wyższej

Z doktryny niemieckiej. Państwo tworzy i utrzymuje zakład prawa publicznego z pełną zdolnością prawną, wyposaża go w niezbędne środki rzeczowe i osobowe oraz przekazuje temu zakładowi zadanie – prowadzenie w określonej miejscowości wolnych badań oraz kształcenia⁸³. Państwo jako władca zakładowy (niem. *der Anstaltsherr*) zastrzega na swoją rzecz następujące uprawnienia⁸⁴:

- a) przydzielenie środków budżetowych;
- b) mianowanie nauczycieli akademickich na urzędników (niem. *Beamter*) - w Niemczech przy spełnieniu warunków nauczyciel akademicki może być mianowany najpierw na czas określony, później na nieokreślony. Urzędnik jest związany z państwem tzw. *Treu- und Dienstverhältnis* (stosunkiem wierności i służenia).

⁸⁰ H. Maurer, *op.cit.*, s. 622.

⁸¹ B. Dolnicki, *Pozycja prawna studenta i doktoranta uniwersytetu*, (w:) *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, pod redakcją A. Szadok-Bratuń, Kolonia Limited 2007, s. 90.

⁸² J. Boć, *Organizacja...*, s. 168.

⁸³ H. J. Wolff, *Die Rechtsgestalt der Universität*, Köln und Opladen, s. 19.

⁸⁴ J.w.

Dość długo doktryna niemiecka uznawała szkoły wyższe za zakłady publiczne. Jednakże niemiecka ustawa ramowa z 26 stycznia 1976 r. o szkołach wyższych określiła szkoły wyższe jako korporacje prawa publicznego, które są jednocześnie „urządzeniami państwowymi” (niem. *staatliche Einrichtungen*).

Niemieckiej dogmatyce prawa administracyjnego pojęcie „urządzenie państwowe” jest nieznane. Przeciwnieństwem do korporacji jest znane nauce i prawu określenie *Anstalt des öffentlichen Rechts*. *Fosthoff* wprowadził też pojęcie „zakładu użytecznego” (*nützliche Anstalt*), do którego zaliczał szkoły, szpitale, muzea, teatry, a także szkoły wyższe.

W doktrynie niemieckiej mamy do czynienia z głosami, opowiadającymi się za dualistyczną koncepcją szkół wyższych (w ten sposób to zdaje się postrzegać też ustawodawca niemiecki). Koncepcję tę skrytykował *H. J. Wolff*, który pisał: *zakład z prawami korporacji nie jest zakładem (jak osioł nie jest wielbłądem)*⁸⁵. Czyli obie formy prawne wykluczają się wzajemnie (według *Wolffa*).

Z doktryny polskiej. Art. 6 już nieobowiązującej ustawy o szkolnictwie wyższym stanowił, iż nauczyciele akademicki, studenci, pracownicy uczelni nie będący nauczycielami akademickimi tworzą samorządną społeczność akademicką uczestniczącą w zarządzaniu uczelnią przez wybieralne organy kolegalne i jednoosobowe. „Stara ustawa” opowiadała się bardziej za korporacyjnością szkoły wyższej⁸⁶. Jednakże obowiązująca ustawa z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym idzie bardziej w kierunku zakładu – na ten temat artykuł *Z. Janku* w następnym rozdziale.

W ujęciu polskim zakładowe atrybuty w ramach szkoły wyższej przejawiają się poprzez występowanie takich cech:

- a) szkoła wyższa jest tworzona poprzez państwo (władzą ustawodawczą);
- b) uczelnia służy realizacji jednego z zadań państwa, polegającego na świadczeniu usług niematerialnych w dziedzinie nauki;
- c) pomiędzy studentem/doktorantem a uczelnią tworzy się szczególny stosunek administracyjnoprawny, poprzez który organy uczelni w niektórych sprawach

⁸⁵ J.w.

⁸⁶ B. Dolnicki, *op. cit.*, s. 92.

posiadają pozycję nadrzędną wobec swoich, użyję słowa, użytkowników (np. w sprawach egzaminowania lub też wydawania dyplomów).

Rozdział VI. Szkoła wyższa jako korporacja

Korzenie historyczne szkoły wyższej czerpią swoje źródło z europejskiej tradycji uniwersyteckiej, kiedy to w XII wieku najpierw w Bolonii, później w Paryżu powstały pierwsze uniwersytety. Te *universitates magistrorum et scholarium*, wspólnoty mistrzów i uczniów, były wyposażone w papieskie oraz cesarskie przywileje. One miały prawo samodzielnie administrować własnymi sprawami, zarządzać egzaminy oraz nadawać tytuły akademickie o ponadregionalnym uznaniu.

Jeszcze w Średniowieczu ukształtowana tradycja wyboru dziekana na wydziale oraz rektora jako najwyższego reprezentanta uczelni, znajduje zastosowanie i dziś.

1. Szkoła wyższa jako korporacja z punktu widzenia doktryny niemieckiej

Zgodnie z doktryną niemiecką korporację prawa publicznego z pełną zdolnością prawną tworzą powołani do badań i kształcenia nauczyciele akademicy razem z naukowcami habilitowanymi (niem. *Habilitierte*), profesorami honorowymi (niem. *Honorarprofessoren*) oraz studentami, którzy przeszli immatrykulację. Zgodnie z panującą opinią, do członków korporacji nie należą: lektorzy, nauczyciele wychowania fizycznego oraz wolni słuchacze.

Ciekawym jest fakt, że Uniwersytet w Kilonii inaczej niż wiele innych niemieckich szkół wyższych prowadzi immatrykulację również studentów uczestniczących w programach wymiany studenckiej (niem. *Gaststudenten*) takich jak np. Erasmus⁸⁷. Skutkiem prawnym tego jest, że student wywodzi swoje prawa i obowiązki z dwóch zdarzeń zakładowo-korporacyjnych – immatrykulacji na uczelni macierzystej oraz uczelni przyjmującej. Zgodnie § 44 SHG szkoła wyższa reguluje pozycję prawną studentów uczestniczących w wymianie.

W niemieckim prawie administracyjnym wyróżnia się 5 rodzajów korporacji prawa publicznego⁸⁸:

⁸⁷ Program wymiany studenckiej uruchomiony przez UE w 1987 r. Nazwa Erasmus nawiązuje do imienia holenderskiego filozofa i teologa, humanisty, Erazma z Rotterdamu (1466-1536).

⁸⁸ H. Maurer, *op. cit.*, S. 608.

- a) W sferze ekonomicznej (niem. *im wirtschaftlichen Bereich*): izby przemysłowo-handlowe (niem. *die Industrie- und Handelskammern*), izby rolnicze (niem. *Landwirtschaftskammern*) i inne;
- b) W sferze wolnych a jednocześnie związanych z państwem zawodów (niem. *im Bereich der freien und zugleich staatlich gebundenen Berufe*): izby adwokackie (niem. *die Rechtsanwaltskammern*), izby lekarskie (niem. *die Ärztekammern*), izby aptekarskie (niem. *die Apothekerkammern*), izby architektów (niem. *die Architektenkammern*) i inne;
- c) W sferze ubezpieczeń społecznych (niem. *im Bereich der Sozialversicherung*): ogólne lokalne kasy chorych (niem. *die Allgemeinen Ortskrankenkassen*), zrzeszenia zawodowe (niem. *die Berufsgenossenschaften*), krajowe zakłady ubezpieczeń społecznych (niem. *die Landesversicherungsanstalten*⁸⁹) federalny zakład ubezpieczeń dla pracowników (niem. *die Bundesversicherungsanstalt für Angestellte*);
- d) Korporacje terytorialne (niem. *Gebietskörperschaften*): kraje związkowe (niem. *Länder*), gminy (niem. *Gemeinde*), związki komunalne (niem. *kommunale Verbände*). Inaczej, niż np. w przypadku gmin, uniwersytet nie ma uniwersalnego zakresu zadań, który może w każdej chwili, zgodnie z zasadą subsydiarności, być przyjęty przez państwo⁹⁰;
- e) W sferze kultury (niem. *im kulturellen Bereich*): szkoły wyższe oraz studenci określonego Uniwersytetu (niem. *Studierendenschaften*).

Zgodnie z § 58 Abs. 1 HRG⁹¹ szkoły wyższe są z reguły korporacjami prawa publicznego i jednocześnie instytucjami państwowymi. (mogą być utworzone także w innej formie prawnej). Szkoły wyższe posiadają prawo do samorządu ograniczonego prawem.

Określenie „instytucje państwowe” (niem. *staatliche Einrichtungen*) wskazuje na to, iż szkoły wyższe również mają cechy zakładu i są podporządkowane państwu. Status korporacji natomiast nie musi być dotrzymany - zgodnie z wyżej wymienionym przepisem, szkole wyższej może być również nadana inna forma prawna, np. fundacji

⁸⁹ Termin „zakład” może tu wprowadzić w błąd, w rzeczywistości są to korporacje.

⁹⁰ F. Mayer, *op. cit.*, s.14.

⁹¹ Niem. *Die Hochschulen sind in der Regel Körperschaften des öffentlichen Rechts und zugleich staatliche Einrichtungen. Sie können auch in anderer Rechtsform errichtet werden. Sie haben das Recht der Selbstverwaltung im Rahmen der Gesetze.*

lub zakładu prawa publicznego albo również forma prywatnoprawna, jak np. spółki z ograniczoną odpowiedzialnością (niem. *Gesellschaft mit beschränkter Haftung*) lub spółki akcyjnej (niem. *Aktiengesellschaft*).

Studierendenschaft to prawne połączenie wszystkich studentów uczelni z prawem do samorządu. Zgodnie z § 41 HRG⁹² kraje związkowe decydują o ich utworzeniu.

„§ 41 (1) Prawo kraju związkowego może przewidywać utworzenie *Studentenschaft* w celu realizacji interesów politycznych, socjalnych oraz kulturalnych studiujących, utrzymania ponadregionalnych oraz międzynarodowych kontaktów studenckich, jak i realizacji interesów studenckich w odniesieniu do zadań szkoły wyższej (...).

(2) W przypadku utworzenia, *Studierendenschaft* samodzielnie administruje swoimi sprawami w granicach postanowień ustawowych.”

2. *Studierendenschaft*/Samorząd Studentów

W HRG niestety nie została określona forma prawna *Studentenschaft*.

Natomiast § 72 HSchulG SH przewiduje utworzenie takiej jednostki organizacyjnej, wyznaczając jej formę prawną jako *rechtsfähige Teilkörperschaft der Hochschule* (pol. korporacja udziałowa szkoły wyższej posiadająca zdolność prawną). Studenci, którzy przeszli immatrykulację są z mocy prawa członkami *Studierendenschaft*.

Organami tej jednostki są *Studierendenparlament* albo *StuPa* (pol. Parlament studentów – organ uchwałodawczy) oraz *Allgemeiner Studierendenausschuss* albo *AStA* (pol. Komitet ogólny studentów – organ wykonawczy). Organem nadzoru jest *Präzidium CAU*, co wynika z § 1 S. 2 Organisationssatzung der Studierendenschaft der CAU⁹³.

W czerwcu 2016 r. odbyły się wybory do *StuPa*, Konwentu wydziału oraz Senatu CAU, w związku z czym otrzymałam na adres kopertę z kartami do głosowania.

Następujące problemy do rozwiązania zostały przedstawione poprzez partię studenckie kandydujące do *StuPa*: niedostateczna ilość pomieszczeń mieszkalnych dla studentów (na ten problem wskazywała większość partii); wydłużenie godzin otwarcia biblioteki

⁹² Niem.: § 41 (1) *Das Landesrecht kann vorsehen, daß an den Hochschulen zur Wahrnehmung hochschulpolitischer, sozialer und kultureller Belange der Studierenden, zur Pflege der überregionalen und internationalen Studentenbeziehungen sowie zur Wahrnehmung studentischer Belange in bezug auf die Aufgaben der Hochschulen (...) Studentenschaften gebildet werden. (2) Wird eine Studentenschaft gebildet, so verwaltet sie ihre Angelegenheiten im Rahmen der gesetzlichen Bestimmungen selbst.*

⁹³ Organisationssatzung der Studierendenschaft der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel vom 24. Oktober 2010.

uniwersyteckiej⁹⁴ (*Liberale Hochschulgruppe*); jedzenie w stołówkach studenckich – zwiększenie oferty dań wegańskich (*Campus Grüne Kiel*), zwiększenie udziału produktów regionalnych (*RCDS – Ring Christlich-Demokratischer Studenten*); umożliwienie studiowania dla uchodźców - odstępianie od zbytniego formalizmu (*Campus Grüne Kiel*); likwidacja obowiązkowego członkostwa w *Studierendenschaft* (*Bund Freier Studenten*) i inne.

Do funkcji *AStA* należą przede wszystkim: prowadzenie spraw bieżących *Studierendenschaft* oraz reprezentowanie ostatniej na zewnątrz. *AStA* jest związana postanowieniami *StuPa* (por. § 19 S. 2 *Organisationssatzung der Studierendenschaft der CAU*). Ważną rolę tego organu w praktyce odgrywają usługi doradcze skierowane do studiujących w takich dziedzinach jak: studia, aspekty prawne, stypendia, praca oraz opodatkowanie pracy studentów, studiowanie z dzieckiem, studenci zagraniczne i inne. Aby *Studierendenschaft* mogła należycie wykonywać swoje zadania, wszyscy studenci CAU co semestr płacą tzw. *Semesterbeitrag*⁹⁵ (pol. opłata semestralna), która w roku akademickim 2015/2016 wynosiła 120 euro, która z kolei dzieli się na następujące opłaty:

Składka na realizację zadań <i>Studentenwerks Schleswig-Holstein</i> ⁹⁶ :	53,00 euro
Składka na realizację zadań <i>Studierendenschaft</i> :	10,00 euro
Składka na bilet semestralny:	57,00 euro

W środowisku akademickim landu Szlezwik-Holsztyn istnieje dużo głosów opowiadających się przeciwko *Semesterbeitrag*. Bowiem każdy student po przejściu immatrykulacji staje się z mocy prawa członkiem *Studierendenschaft*, do obowiązków którego jest wniesienie takiej opłaty w terminie, ryzykując w przeciwnym przypadku być skreślonym z listy studentów⁹⁷.

Ciekawa sytuacja z prawnego punktu widzenia powstaje w przypadku osób, które jeszcze nie przeszły immatrykulacji (niem. *Einschreibung*), lecz spełniają warunki dla przyjęcia na określone studia (niem. *Bewerbung*). Bowiem wpis na listę studentów

⁹⁴ Godziny otwarcia Biblioteki Uniwersyteckiej w Kilonii wynoszą: pon-pt: 09:00 – 22:00, sob: 09:00-20:00, nd: 10:00-18:00.

⁹⁵ Zob. § 33 Abs. 1 *Organisationssatzung der Studierendenschaft der CAU*.

⁹⁶ Jest to zakład prawa publiczengo z zdolnością do czynności prawnych, podlegający nadzorowi ministerstwa do spraw nauki SH zgodnie z § 1 Abs. 1 *Studentenwerkgesetz*.

⁹⁷ Zob. § 3 Abs. 1 Nr. 4 *Einschreibordnung der CAU*.

może być dokonany tylko po wniesieniu opłaty semestralnej, czyli w momencie, kiedy się nie jest członkiem danej *Studierendenschaft*.

W ostatnich latach pojawiły się poglądy opowiadające się za tym, aby umożliwić studentom podjęcie decyzji co do członkostwa w *Studierendenschaft*, tzn. wolności wstąpienia i wystąpienia z tej korporacji, co by wymagało zmiany ustawy o szkolnictwie wyższym landu SH.

Moim zdaniem może to naruszyć sprawne funkcjonowanie korporacji poprzez chociażby niedofinansowanie, gdyż podejście „każdy sam dla siebie” często się nie sprawdza.

Opowiadającym się za wolnością wyboru przynależności do *Studierendenschaft*, chodzi przede wszystkim o niepłacenie 120 euro za semestr. Istnieje jednak możliwość zwolnienia z obowiązku wnoszenia części opłaty, jeżeli stanowi to *unangemessene Belastung* (pol. niestosowne obciążenie) studiującego – zob. § 33 Abs. 2 S. 4 OrdSatz CAU.

Studierendenschaft można porównać do Samorządu Studentów UW, który zajmuje się przede wszystkim wspieraniem (doradztwo, interwencja) studentów w sprawach studiów, akademików, sportu i zdrowia. W skład tej organizacji wchodzi Rzecznik Praw Studenta, udzielający pomocy prawnej przy łamaniu praw studenta (przy np. niesprawiedliwym potraktowaniu przez wykładowce, pracowników dziekanatu). Ponadto poprzez Samorząd została stworzona ekspresowa skrzynka mailowa *Student SOS*, na którą można pisać w każdego rodzaju sprawach, szczególnie jeżeli są pilne.

Ponadto funkcjonowanie korporacji studenckiej można dostrzec na portalach społecznościowych typu Facebook. W ujęciu prawnym zjawisko to staje się korporacją, kiedy studenci omawiają sprawy w rodzaju: czy egzamin był sprawiedliwy, czy dobrze wybrano nowego rektora lub dziekana. Lecz na portalach internetowych dominują wątki pozaprawne, wtedy już jest to korporacja studencka w ujęciu socjologicznym.

3. Rozważania doktrynalne – ujęcie polskie

W Polsce termin *korporacja* wypadł z języka prawnego od dnia 12 kwietnia 1950 r., kiedy to przestał obowiązywać art. 3 Dekretu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji i zakresie działania samorządu

terytorialnego⁹⁸, zawierający definicję legalną samorządu: *samorząd terytorialny reprezentowany przez terenową radę narodową stanowi korporację prawa publicznego i posiada osobowość prawną.*

Dzisiaj określenie korporacja należy do języka prawniczego, a także potocznego⁹⁹. W Słowniku wyrazów obcych PWN z 1997¹⁰⁰ korporacja jest określana jako *stowarzyszenie, związek, zrzeszenie osób mające zwykle osobowość prawną*. Słownik ten nawet wyróżnia pojęcie „korporacji studenckiej”, definiując ją jako *stowarzyszenie studentów wyższych uczelni, prowadzące zwykle działalność samopomocową, samokształceniową, polityczną i towarzyską.*

Wielki słownik wyrazów obcych i trudnych tłumaczy¹⁰¹ korporację jako *zrzeszenie osób, zarejestrowane prawnie, realizujące pewne cele społeczne, polityczne lub ekonomiczne.*

Najlepiej chyba przedstawia to pojęcie Prawniczy słownik wyrazów trudnych pod redakcją J. Bocia¹⁰². Zgodnie z tym słownikiem korporacją jest (podkreślenia własne) *organizacyjnie wyodrębnione i uporządkowane zrzeszenie osób fizycznych wyróżnionych w oparciu o kryterium wykonywania zawodu, kryterium zamieszkania czy inne określone kryterium (kryteria), które na podstawie uregulowań ustawowych lub w obrębie okoliczności prawnie określonych jest zdolne przez tworzone przez siebie organy do podejmowania czynności prawnych i aktów o charakterze publicznoprawnym wobec własnych członków w zakresie dysponowania własnym majątkiem lub własnym władztwem lub także wobec innych podmiotów w określonych sytuacjach, wyłączonych niekiedy spod kontroli sądowej.*

W doktrynie niemieckiej uniwersytet jest co do zasady korporacją, z kolei w polskiej nauce prawa administracyjnego od lat trwa dyskusja na temat tego, czym jest szkoła wyższa. Tak klasycy polskiego prawa administracyjnego w roku 1969 E. Ochendowski¹⁰³, a rok później M. Elżanowski¹⁰⁴ twierdzili, że uniwersytet jest zakładem.

⁹⁸ Dz. U. z 1944 r. nr 14 poz. 74.

⁹⁹ Z. Janku, *Publiczna szkoła wyższa – korporacja czy zakład administracyjny*, (w:) *Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociowi*, pod redakcją J. Supernata, Wrocław 2009, s. 235.

¹⁰⁰ E. Sobol (red.), *Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe*, Warszawa 1997, s. 602.

¹⁰¹ A. Markowski, R. Pawelec, *Wielki słownik wyrazów obcych i trudnych*, Warszawa 2001, s. 414.

¹⁰² J. Boć (red.), *Prawniczy słownik wyrazów trudnych*, Kolonia Limited 2004, s. 194.

¹⁰³ E. Ochendowski, *Zakład administracyjny jako podmiot administracji państwowej*, Poznań 1969, s. 120.

¹⁰⁴ M. Elżanowski, *Zakład państwowy w polskim prawie administracyjnym*, Warszawa 1970, s. 5.

W 2003 r. szkoła wyższa przestała już być zakładem u *E. Ochendowskiego*¹⁰⁵, lecz została korporacją, natomiast u innych autorów (np. *J. Boć*¹⁰⁶, *Z. Leoński*¹⁰⁷) nadal była i jest tym pierwszym.

W 2009 r. w swoim artykule „Publiczna szkoła wyższa – korporacja czy zakład administracyjny” *Z. Janku* przeprowadził analizę charakteru prawnego szkoły wyższej, „subsumując” cechy korporacji do uniwersytetu. Autor ten posługiwał się następującymi kryteriami:

- 1) równość w prawach członków korporacji;
- 2) wspólny interes społeczności korporacyjnej;
- 3) odrębność od państwa - samorządność korporacji;
- 4) pozycja prawna studenta jako członka korporacji na uczelni;

Ad 1. Członkowie korporacji powinni być równi w swoich prawach i obowiązkach. Gminna wspólnota jest korporacją, ponieważ jej mieszkańcy mają równy udział w sprawowaniu władzy (co się przejawia w równym wybieraniu i odwoływaniu organów gminy lub uczestnictwa w referendum). Według *Z. Janku* o szkole wyższej tego powiedzieć nie można, gdyż poszczególne grupy w organach szkoły wyższej są bardzo nieproporcjonalnie reprezentowane co do liczby ich członków¹⁰⁸. Natomiast takiej formy demokracji bezpośredniej jak referendum p.s.w. w ogóle nie przewiduje.

Ponadto w korporacji żadna z grup członkowskich nie ma uprawnień władczych wobec innej grupy (uprawnienia władcze przysługują wyłącznie organom korporacji). Natomiast w szkole wyższej mamy do czynienia z sytuacją, gdzie uprawnienia takie mają nauczyciele akademicki wobec studentów (np. w postaci poleceń zakładowych, zaliczeń zajęć, wystawiania ocen itd.).

W korporacji członkowie także mają równe czynne i bierne prawa wyborcze. W szkole wyższej i tu występuje następująca dysproporcja: do organów jednoosobowych mogą

¹⁰⁵ E. Ochendowski, *Pozycja prawna studenta uniwersytetu – użytkownik zakładu publicznego czy członek korporacji publicznej*, (w:) *Jednostka w demokratycznym państwie prawa*, J. Filipek (red.), Bielsko-Biała 2003, s. 455 i n.

¹⁰⁶ J. Boć, *Organizacja ...*, s. 166.

¹⁰⁷ Z. Leoński, *op. cit.*, s. 81.

¹⁰⁸ Zgodnie z § 11 Załącznika 3 Statutu UW, wyboru jednoosobowych organów Uniwersytetu dokonuje Uniwersyteckie Kolegium Elektorów złożone z 200 członków, w tym 150 członków przedstawicieli nauczycieli akademickich (75% składu Kolegium), 40 przedstawicieli członków studentów i doktorantów (20% składu), pozostali 5% są to pracownicy Uniwersytetu niebędące nauczycielami akademickimi.

być wybrani tylko nauczyciele akademicy. W organach kolegialnych natomiast zbiorowość akademicka jest zdecydowanie nieproporcjonalnie reprezentowana¹⁰⁹.

W organach kolegialnych jedną z najmniej licznych jest reprezentacja studentów, czyli tych, których na uczelni jest najwięcej.

Ponadto w pracy tych organów można dostrzec nierówność pod względem prawa do udziału w rozstrzyganiu spraw. Np. w takich sprawach jak nadawanie stopni naukowych prawo głosu mają tylko nauczyciele akademicy.

Ad 2. Członkowie korporacji są połączeni wspólnym interesem. Dla gminy jest to zaspokojenie zbiorowych potrzeb jej członków. Natomiast, czy można o takim interesie mówić w sytuacji uniwersytetu, jest spornym.

Celem studentów jest uczenie się (niewątpliwie...), zdawanie egzaminów, uzyskanie stopnia zawodowego. W tym sensie cel ten pokrywa się z celem nauczycieli akademickich, prowadzących działalność dydaktyczną. Jednak nauczyciele akademicy są również pracownikami naukowymi, obowiązkiem których jest prowadzenie badań, pracy naukowej, która tematycznie nie zawsze jest powiązana z działalnością dydaktyczną.

I tutaj „rozchodzą się drogi” studenta i pracownika naukowego, ponieważ i dydaktyka i nauka są działalnościami czasochłonnymi, pojawia się więc konflikt interesów. Trzeba również dodać, że jedni związani są z uczelnią stosunkiem pracy (a więc jest to dla nich działalność skierowana na utrzymanie siebie i swojej rodziny), inni zaś stosunkiem zakładowym, stąd pochodzi też zróżnicowanie praw i obowiązków, zadań i interesów.

Na końcu tego punktu Z. Janku wyraził opinię, z którą bardzo trudno się zgodzić, mianowicie: *poszczególne grupy osób składające się na zbiorowość szkoły wyższej łączą przede wszystkim to samo miejsce pracy (dla jednych) i nauki (dla pozostałych)*.

Myślę, że jeżeli zapytać członków tej zbiorowości, czy rzeczywiście uniwersytet jest dla nich przede wszystkim miejscem pracy lub miejscem nauki, to usłyszymy głosy oburzenia.

W marcu 2016 roku odbyły się wybory do jednoosobowych i kolegialnych organów Uniwersytetu Wrocławskiego. W związku z wyborami grupa inicjatorów opracowała *Program dla Uniwersytetu Wrocławskiego*¹¹⁰, w którym zostały wskazane aktualne

¹⁰⁹ Zgodnie z art. 61 ust. 2-5 p.s.w. udział przedstawicieli studentów i doktorantów w senacie nie może być mniejszy niż 20%, natomiast nauczyciele akademicy z tytułem profesora lub doktora habilitowanego stanowią w szkole wyższej więcej niż połowę składu senatu (nie więcej jednak niż trzy piąte); podobnie jest w radach wydziału – porównaj art. 67 ust. 4 i 5 p.s.w.

¹¹⁰ Zob.: (<http://uni.wroc.pl/wiadomości/władze/program-dla-uniwersytetu-wroclawskiego>).

problemy Uniwersytetu¹¹¹ oraz propozycje ich rozwiązania (np. nowa rola rektora w zmieniających się warunkach finansowych, polityka idąca w kierunku autonomii wydziałów, nowa polityka zatrudnienia i inne). Tekst *Programu* rozpoczął debatę na temat przyszłości Uniwersytetu Wrocławskiego, która była przeprowadzona na stronie internetowej Uniwersytetu¹¹². W dyskusji wzięli udział przeważnie nauczyciele akademicy z różnych wydziałów uczelni. W swoich wypowiedziach uczestnicy posługiwali się takimi zwrotami jak *nasza wspólnota akademicka*¹¹³ lub *uniwersytet to dobro wspólne*¹¹⁴. I. Bartoszewicz z Wydziału Filologicznego wyraziła następujący pogląd: *Uniwersytet to instytucja, która powinna być postrzegana jako miejsce współpracy wszystkich w jednej podstawowej sprawie, nie zaś jako poligon, którąś linię frontu w walce o coś (pieniądze, wpływy, plecy, swoje interesy) lub z czymś i kimś (humaniści kontra ścisłowcy, naukowcy kontra administracja, leworęczni kontra praworęczni (...)).* R. Szubert także z Wydziału Filologicznego nazywa w debacie Uniwersytet Wrocławski swoją *macierzystą uczelnią, której jest wierny na dobre i na złe*, a pracę dydaktyczną i naukową *źródłem radości i satysfakcji*.

Na Uniwersytecie w Kilonii w semestrze zimowym 2015/2016 odbyła się akcja *LiederBleibt*¹¹⁵ (pol. Lieder zostaje). Prof. J. Lieder, wykładowca bardzo lubiany przez studentów, otrzymał propozycję pracy od Uniwersytetu we Fryburgu. Aby profesor nie opuszczał Kilonii, grupa studentów na Wydziale Prawa w CAU zaczęła zbierać podpisy opowiadające się za pozostaniem profesora¹¹⁶.

Są to przykłady, pokazujące korporacyjne cechy uniwersytetu w życiu codziennym. Nawet gmina, która u Z. Janku w każdym punkcie jego artykułu stanowi przykład korporacji, takową do końca nie jest. W gminie bowiem też istnieje rozbieżność interesów. Np. sytuacja, w której po jednej stronie barykady mamy swobodę przedsiębiorczości, po drugiej zaś walkę z alkoholizmem zgodnie z intencją ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu

¹¹¹ Między innymi niż demograficzny, który spowodował obniżenie liczby studentów z 41 tys. do 25 tys. w ciągu ostatnich 10 lat.

¹¹² Zob.: (<http://uni.wroc.pl/>).

¹¹³ Zob. *W sprawie debaty o programie dla Uniwersytetu Wrocławskiego*, opublikowane przez T. Krawczuka, R. Szuberta oraz A. Jabłońskiego.

¹¹⁴ Zob. *Akademickie dobro wspólne*, opublikowane przez A. Chmielewskiego.

¹¹⁵ Zob.: (<https://www.openpetition.de/petition/online/liederbleibt>).

¹¹⁶ Niestety poczynając od semestru zimowego 2016/2017 prof. Lieder będzie zajmował stanowisko profesora w Instytucie Prawa Ekonomicznego na Uniwersytecie we Fryburgu– zob.: (https://www.jura.uni-freiburg.de/institute/wirtschaftsrecht/prof_lieder).

alkoholizmowi¹¹⁷ – władza publiczna decyduje, która z wartości w konkretnej sytuacji stoi wyżej. Idealna korporacja jest chyba możliwa w bardzo małej i zżytej gminie, a np. we Wrocławiu, gdzie jedni chcą budowy obwodnicy, inni są przeciwko, a trzecim jest to obojętne – trudno o korporację kreowaną na bazie wspólnoty interesów. Trzeba jednak mieć na uwadze bardziej postulatyczny (kierunkowy) niż realny charakter atrybutu wspólnoty interesów. Korporacja nie jest bowiem sektą, gdzie wszyscy myślą i działają tak samo. Interes wspólny, *totalna identyczność* jak to określił P. Lisowski przejawia się najwyraźniej w stanach zagrożenia, np. klęski żywiołowej.

W 2016 r. Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii UWr obchodził swoje 70-lecie, w związku z czym na stronie internetowej Wydziału zostały opublikowane zdjęcia z Archiwum Uniwersyteckiego *Życie studenckie kiedyś i dziś*¹¹⁸. Na zdjęciach tych widać, jak w roku 1946 wykładowcy wraz ze studentami odbudowywali ruiny budynków Uniwersytetu po II Wojnie Światowej. Niestety połączyło tych ludzi dla realizacji wspólnego celu.

Dzisiaj, moim zdaniem, podejście do uczelni, zwłaszcza wśród studentów, jest bardziej „egoistyczne”, każdy dąży do realizacji swojego celu, rzadkim jest „utożsamianie się” z uczelnią, uczestnictwo w jej życiu codziennym. Jedynym kryterium jakości studiów jest wiarygodność znalezienia po nich dobrze opłacalnej pracy (co jest też niewątpliwie ważne). Natomiast takie rzeczy, jak rozwój osobisty, zdobywanie umiejętności krytycznego myślenia, przebywanie przez lata wśród najinteligentniejszych ludzi kraju, odeszły dzisiaj niestety na drugi plan.

Ad 3. Korporacja publicznoprawna to odrębny od państwa podmiot z prawem do samorządu.

Art. 70 ust. 5 gwarantuje szkołom wyższym autonomię „na zasadach określonych w ustawie”. Czy przepis ten zapewnia szkołom wyższym samorządność oraz niezależność od władz wyższych? Z. Janku wyraził tutaj wątpliwości. Przyczyną tych wątpliwości są następujące czynniki:

- a) w drodze ustawy tworzy się, przekształca i likwiduje się szkoły wyższe (art. 18 ust. 1 i 3 p.s.w.);

¹¹⁷ Dz. U. z 2016 r. poz. 487.

¹¹⁸ Zob.: (<http://70.wpae.uni.wroc.pl/>).

- b) p.s.w. reguluje dość szczegółowo zasady działania, strukturę organizacyjną, kompetencje organów, prawa i obowiązki studentów, zadania uczelni, co uczelnia może i musi. Również inne ustawy regulują te materie, np. ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym¹¹⁹ oraz umowy międzynarodowe¹²⁰. Szczegółowe regulacje niewątpliwie zawężają ramy samodzielności szkół wyższych. Za obszerna regulacja ustawowa świadczy o małym zaufaniu ze strony ustawodawcy do szkół wyższych. Nawet w szkołach podstawowych (stanowiących przykład „czystych” zakładów administracyjnych) - statuty regulują zasady skreślenia z listy uczniów, w zakresie szkolnictwa wyższego (korporacja, autonomia) –jest to materia ustawowa ;
- c) minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego oraz Państwowa Komisja Akredytacyjna posiadają istotne uprawnienia nadzorcze wobec publicznych szkół wyższych.

Ad 4. Według *Z. Janku* trudno jest mówić o studencie jako o kimś więcej, niż „tylko użytkownik zakładu”, gdyż obecna ustawa nie daje wystarczających podstaw, żeby zaliczać studentów do członków korporacji jako „współzarządzający nią”. Podtrzymuje to następującymi argumentami:

- a) student nie może pełnić funkcji organów monokratycznych, które mają główne uprawnienia kierownicze w zakresie zarządzania szkołą wyższą;
- b) jako najliczniejsza grupa w zbiorowości akademickiej w organach kolegialnych studenci są wyraźną mniejszością;
- c) indywidualnie studenci mają uprawnienia tylko do składania skarg i wniosków. Chociaż samorząd studencki i opiniuje uchwały rady wydziałów, ale te opinie nie mają charakteru wiążącego;
- d) studenci są poddani władztwu zakładowemu, bowiem łączy ich z uczelnią stosunek zakładowy (podporządkowania). Stosunek ten jest realizowany w formie wydawania aktów administracyjnych lub poleceń zakładowych;
- e) obecność na liście studentów nie wynika z mocy prawa, lecz jest wynikiem decyzji organu uczelni, wydanej na wniosek studenta.
- f) ograniczone jest także, o czym już wspomniano wyżej, uczestnictwo studentów w wybieraniu organów szkoły wyższej. Z tym wiąże się kwestia czasowego

¹¹⁹ Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz. U. z 2014 poz. 1852 z późn. zm.).

¹²⁰ Np. Europejska Konwencja z dnia 11 grudnia 1953 r. o równoważności dyplomów uprawniających do przyjęcia do szkół wyższych.

powiązania studentów z uczelnią (zazwyczaj na czas trwania studiów), okres ten może być nawet skrócony, gdyż powszechną praktyką jest, że studentów po każdej sesji ubywa. Nie mniej jednak przysługują im prawa wyborcze już od I roku, kiedy jeszcze nie znają uczelni i kandydatów, na których oddają głosy.

Na końcu artykułu Z. Janku wyraził ciekawą myśl, iż szkoła wyższa jeszcze nie jest korporacją, ale już nie jest zakładem. Praca kończy się pytaniem: *może powstała zupełnie nowa kategoria podmiotów administracyjnych (...), zupełnie nowa wartość, której nie można nazwać ani zakładem administracyjnym, ani korporacją prawa publicznego, lecz trzeba jej i tylko jej przypisać zupełnie nową nazwę?*

Zaskoczyło mnie, iż wątpliwości co do korporacyjnego charakteru szkoły wyższej pojawiły się również w literaturze niemieckiej. W. Thieme w swoim *Das deutsche Hochschulrecht* pisał bowiem, że korporacją są takie związki osobowe, w których osoby, należące do związku, mają status członka, który z kolei warunkuje współdziałanie (pośrednie lub bezpośrednie) przy procesach decyzyjnych. Natomiast charakter korporacji szkoły wyższej z dzisiejszej perspektywy jest wątpliwy. Konstytucje szkół wyższych obdarzają co prawda wszystkie osoby, które ustawa nazywa „członkami” (*Mitglieder*), w prawo wybierania przedstawicieli do gremiów centralnych i decentralnych, *aber die Rechte der Mitglieder sind so entleert, dass tatsächlich kein Rechtsverhältnis besteht, das den Namen Mitgliedschaft verdient*¹²¹ (lecz prawa członków są tak opróżnione, iż w rzeczywistości nie istnieje stosunku prawnego, zasługującego na miano członkostwa). Przede wszystkim nie ma już tego, co historycznie stanowiło korporację: współpracę uczonych oraz sporów naukowych. Dzisiejsza szkoła wyższa, bez względu na prawa wyborcze, ma więcej od zakładu niż od korporacji.

4. Relacja zakład-korporacja – uwagi końcowe

W przypadku szkoły wyższej, jeżeli chodzi o jej naturę prawną, nie ma ciągłości. Student na wykładach – uczelnia jest zakładem, tenże student uczestniczący w wyborach – już mamy do czynienia z korporacją. Problem pojawia się w przypadku,

¹²¹ W. Thieme, *op. cit.*, s. 124.

kiedy te dwie płaszczyzny zderzają się ze sobą (np. strajk studentów niezgadających się z wynikami wyborów, przeprowadzany podczas sesji egzaminacyjnej) – wtedy to już zależy od konkretnej sytuacji, który z przejawów szkoły wyższej ma „wygrać”, o czym będą decydowały przepisy prawne.

Natomiast przy dobrych relacjach ludzkich tak naprawdę nie ma znaczenia, czym jest szkoła wyższa.

Rozdział VII. Autonomia szkół wyższych

Art. 5 Abs. 3 GG chroni autonomię szkół wyższych¹²², nie robi tego co prawda wprost, lecz w wielu innych przypadkach intencje prawodawcy Ustawy Zasadniczej da się zrozumieć dopiero po uciążliwej interpretacji. Pod pojęciem autonomii rozumie się kompetencję szkoły wyższej, dzięki której podejmować ona może na własną odpowiedzialność poprzez swoje organy wszystkie działania administracyjne, które są bezpośrednio związane z badaniem i kształceniem, (podkreślenia własne) nie podlegając niczym poleceniom.

Art. 70 ust. 5 Konstytucji RP gwarantuje autonomię szkół wyższych. W przypadku tylko dwóch podmiotów prawnych Konstytucja przewiduje ich autonomię, mianowicie kościołów i innych związków wyznaniowych oraz już wymienionych szkół wyższych, z tym że autonomia szkołom wyższym jest zapewniona „na zasadach określonych w ustawie”. W ten sposób ustawodawca sygnalizuje dopuszczalność ustawowych ograniczeń¹²³. Ponadto dość dużo regulacji pozostawiono materii rozporządzeniowej, przy czym powstaje pytanie, czy to w ogóle jest dopuszczalne, skoro mówimy o autonomii szkół wyższych. Rozporządzenia zostały np. wydane w sprawach zakresu standardów kształcenia na kierunkach lekarskich, nauczyciela i innych – jest to jednak uwarunkowane przepisami UE (art. 2 ust. 1 pkt 18 p.s.w.).

W Niemczech autonomia szkół wyższych jest przede wszystkim postrzegana w postaci *Selbstgesetzgebung* (samodzielne ustanawianie prawa). Co to oznacza? Szkoły wyższe nie są tylko podmiotami administracji publicznej, realizującymi zadania państwa, posiadają one też odrębnie od organizacji państwa, uprawnienia wyłączne do stanowienia i realizacji prawa w zakresie swojej właściwości.

Funkcje państwowe, jak to już było wcześniej powiedziane, nigdy nie mogą być realizowane w przestrzeni wolnej od państwa. Zabrania tego Art. 20 Abs. 2 GG, według którego każda władza państwowa musi być związana wolą polityczną wyborców. Dla

¹²² Zapewnia się wolność sztuki i nauki, badań naukowych i nauczania. Swoboda nauczania nie zwalnia od obowiązku wierności wobec Konstytucji. (niem. *Kunst und Wissenschaft, Forschung und Lehre sind frei. Die Freiheit der Lehre entbindet nicht von der Treue zur Verfassung.*)

¹²³ M. Masternak-Kubiak, *Autonomia szkół wyższych na gruncie Konstytucji RP*, (w:) *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, pod redakcją A. Szadok-Bratuń, Kolonia Limited 2007, s. 14.

szkół wyższych oznacza to, iż jeżeli są czynne ingerująco, to potrzebują dla swoich działań podstawy prawnej¹²⁴.

Pod względem autonomii land Nadrenia Północna-Westfalia uważa się za „wzór i przykład”, gdyż ustawa o szkolnictwie wyższym tego landu (*Hochschulfreiheitsgesetz*) przekształciła szkoły wyższe w samodzielne korporacje prawa publicznego. Uczelnie posiadają nawet właściwość władzy służbowego (*Dienstherreneigenschaft*), co oznacza, iż nauczyciele akademicy nie są urzędnikami, związanymi szczególnym stosunkiem z państwem, lecz z uniwersytetem. Ponadto została im przyznana pełna autonomia finansowa w ramach budżetu globalnego (ma również zastosowanie w przypadku Szlezwika-Holsztyna, z tym że uczelnie w SH nie korzystają z autonomii finansowej).

Pod tzw. *Satzungsautonomie* (autonomia statutowa – inna nazwa dla określenia *Selbstgesetzgebung*) rozumie się właściwość szkół wyższych w granicach upoważnień ustawowych regulować swoje spawy poprzez samodzielne stanowienie prawa (*Grundordnungen, Studien-, Prüfungsordnungen, Promotionsordnungen, Habilitationsordnungen*). Statuty, które są formalnie oraz materialnie sprzeczne z prawem są *per se* nieważne.

Wprowadzenie do organów uczelni *Hochschulrat* spowodowało dyskusje w doktrynie niemieckiej ze względu na charakter tego organu (gdyż wchodzi do niego osoby nienależące do wspólnoty akademickiej). Do tej pory głosy opowiadające się za potrzebą pozostawienia *Hochschulrat*, posługiwały się argumentem, iż w związku z nowo otrzymaną autonomią w zakresie finansów, szkoły wyższe potrzebują wsparcia ze strony profesjonalistów¹²⁵.

We wszystkich landach Niemiec *Hochschulräte* mają uprawnienia do wydawania niewiążących opinii, muszą być informowane o działalności uczelni w postaci sprawozdań oraz mogą żądać wglądu do dokumentacji uniwersyteckiej. Federalny Trybunał Konstytucyjny Niemiec oddalił skargę konstytucyjną¹²⁶ w sprawie uprawnień współdziałania oraz kontroli *Hochschulrat* uznając ją za nieuzasadnioną oraz uznając uprawnienia, przysługujące temu organowi są zgodne z GG.

¹²⁴ B. Kempen, *Hochschulautonomie und Selbstverwaltung*, (w:) *Hochschulrecht. Ein Handbuch für die Praxis*, Michael Hartmer/ Hubert Detmer (Hrsg.), C.F. Müller 2010, s. 42.

¹²⁵ B. Kempen, *op. cit.*, s. 45-46.

¹²⁶ Bundersverfassungsgericht, Beschluss vom 26. Oktober 2004 - 1 BvR 911/00.

Zgodnie z doktryną polską zasada autonomii zakłada również jak i w Niemczech istnienie „aktów wewnętrznych uczelni”, ponadto na autonomię składają się następujące czynniki¹²⁷:

- a) prawo do tworzenia statutów;
- b) prawo do ustalania przez władze szkoły treści i form nauczania;
- c) prawo do ustalania tematyki i metod badań;
- d) ustalanie regulaminów studiów;
- e) prawo do wybierania władz stanowiących i wykonawczych;
- f) uprawnienie do podejmowania i prowadzenia działalności zarobkowej;
- g) utrwalony w orzecznictwie i doktrynie pogląd, że decyzja administracyjna organów uczelni nie musi spełniać tak surowych kryteriów jak każda inna decyzja organu administracji publicznej. K.p.a. ma zapewnić minimum procedury. Inaczej uczelnia by stała, jeżeli by np. każdemu miało się wydawać zaliczenie roku.

Według doktryny polskiej art. 70 ust. 5 Konstytucji nie stanowi prawa podmiotowego i nie nadawał by się do skargi konstytucyjnej. Autonomia nie jest prawem podstawowym, w Niemczech natomiast takowa jest.

Zdaje się, iż odkąd szkolnictwo wyższe przybrało charakter masowy i zostało zadaniem państwa – trudno mówić o autonomii uczelni w szerszym tego słowa znaczeniu, zakładającym coś więcej niż stanowienie prawa (i to w granicach ustawowych) oraz niektóre inne, wskazane wyżej, atrybuty.

Masowość spowodowała standaryzację poprzez regulacje państwowe procesów w szkolnictwie wyższym. Czy to jest dobrze czy źle dla szkolnictwa wyższego - zależy.

Dzisiaj wykształcenie w większości jest skierowane na osoby o przeciętnych umiejętnościach i inteligencji (tak jak w szkole podstawowej program nauczania na przeciętnego ucznia) – nie jest to już, jak kiedyś, przywilejem wybranych, szkolnictwo wyższe poniekąd straciło na jakości, nieraz spotykamy się z brakiem skutecznej weryfikacji wiedzy (ściągnięcie na egzaminach, robienie egzaminów z tego, o co studenci poproszą)... Albo też możliwość kombinacji studiów licencjackich a magisterskich nieraz doprowadzają np. do takiego wyniku, iż magister z administracji nie ma za sobą prawa i postępowania administracyjnego, bo jest po studiach licencjackich zarządzania, a na studiach magisterskich włączył się w prawo cywilne.

¹²⁷ M. Masternak-Kubiak, *op. cit.*, s. 14-20.

Natomiast zaletą jest dostępność studiów, hasło „studia dla każdego” stało się dzisiaj rzeczywistością, być może w Polsce bardziej niż w Niemczech, gdzie uświadomiłam sobie różnicę pomiędzy *Hochschule* a *Ausbildung* lub *Fachhochschule*. Dziwiłam się zdaniu „Ten nie mógł by studiować”. Przecież każdy może... Właśnie tu nie każdy, wykształcenie wyższe w Niemczech zachowało jeszcze charakter przywileju, być może poprzez dość rozbudowany system możliwości zdobycia wykształcenia zawodowego (*Berufsausbildung*). Również nie da się w Niemczech studiować po licencji z biologii na studiach magisterskich z filologii angielskiej, a po kosmetologii administracji.

Dzięki masowości w dziedzinie szkolnictwa wyższego pojawiły się nowe możliwości w zakresie mobilności poprzez standaryzacje programów na uczelniach krajowych oraz wprowadzenie systemu punktacji ECTS w przypadku akceptacji wyników na poziomie europejskim, co zachęca do zdobywania wiedzy w różnych ośrodkach państwa (np. program MOST) i Europy (Erasmus+). Jeżeli patrzeć na tę sytuację z punktu widzenia dobra ogółu, to „studia dla każdego” jest dobrą koncepcją.

Zakończenie

Kluczowe rozważania tej pracy bazują na moich obserwacjach. Przez rok jej pisania przypatrywałam się procesom zachodzącym na moich już dwóch uczelniach macierzystych i starałam się odpowiednio te procesy interpretować. Pisanie pracy na temat inny, niż szkoły wyższe, nie wywołałoby tyle satysfakcji, bo ta instytucja jest mi na danym etapie życia najbliższa.

Przypomnijmy sobie cel pracy, składał się on z trzech elementów:

- 1) opisywania szkoły wyższej jako podmiotu administracji publicznej w Polsce;
- 2) opisywania szkoły wyższej jako *Verwaltungsträger* w Niemczech;
- 3) porównywania pozycji szkół wyższych w obu państwach.

Czy udało się zrealizować ten cel? Oczywiście nie w pełni, ponieważ zdaję sobie sprawę, że znajduję się na początkowym etapie swojej ścieżki naukowej i ze względu na brak doświadczenia nie mogłam uwzględnić wszystkich aspektów niezbędnych dla analizy kompleksowej, chociażby dlatego, że w pracy zostały wzięte pod uwagę szkoły wyższe Szlezwika-Holsztyna, a nie całych Niemiec.

Celem również było ustalenie, czym jest szkoła wyższa? Zakładem czy korporacją? I jak w to wpisuje się autonomia? Na temat ten wypowiadało się dość dużo autorów, głosy się ich różniły, a ja z kolei na początku pisania pracy byłam przekonana, że uczelnia jest korporacją korzystającą z atrybutów autonomii i żadnym zakładem być nie może. Zakład brzmi państwowo, dysponuje prawną przewagą, z którą trudno dyskutować, jak można w stosunku do wolnego uniwersytetu używać takich ohydnych słów?!

Lecz w trakcie przerabiania literatury przedmiotu i przepisów prawnych odkrywałam coraz więcej cech zakładu w szkole wyższej. Przełomowym momentem było przeczytanie artykułu Zbigniewa Janku - *Publiczna szkoła wyższa – korporacja czy zakład administracyjny*, który polecił mi Promotor. Argumenty Janku, dlaczego uczelnia jest zakładem są, moim zdaniem, odwróconymi argumentami innych autorów, opowiadających się za korporacyjnością szkoły wyższej. Jeżeli jedni piszą: w organach kolegialnych uczelni są reprezentowane wszystkie grupy akademickie, a to oznacza że każda z grup ma wpływ na procesy decyzyjne, to Janku pisze: tak, to prawda, że każda grupa jest reprezentowana, ale popatrzcie dokładniej na proporcje.

Ale czy charakter prawny szkoły wyższej ma wpływ na jej misję? Art. 4 ust. 3 p.s.w. stanowi, iż misją uczelni jest odkrywanie i przekazywanie prawdy poprzez prowadzenie badań i kształcenie studentów. Podobnie idea ta została ujęta w § 2 Abs. 1 HRG. Wątpię, aby odkrywanie i przekazywanie „prawdy” było uzależnione od tego, czy uniwersytet jest zakładem czy korporacją (jeżeli poruszamy się w granicach demokratycznego państwa prawnego).

Jeżeli chodzi o autonomię, to w przypadku szkoły wyższej w obu państwach można mówić tylko o autonomii ograniczonej. Konstytucja RP wskazuje wprost, iż autonomię zapewnia się na zasadach określonych w ustawie, natomiast GG Niemiec deklaruje, że nauka, badania i nauczanie są *frei*. I tylko nauczanie nie jest zwolnione z wierności Ustawie Zasadniczej. Jest to dość głośno powiedziane, ponieważ uczelnie posiadają autonomię w niewielu zakresach, takich jak: tworzenie prawa wewnętrznego, ustalanie kierunków badań, wybieranie władz.

Organizacja szkolnictwa wyższego jest w obu państwach do siebie podobna, nie można powiedzieć, że jakieś niemieckie rozwiązania są lepsze niż polskie lub na odwrót. Polska ustawa Prawo o szkolnictwie wyższym mogła by śmiało obowiązywać i w Niemczech, a niemiecka ustawa ramowa w Polsce. Problem, moim zdaniem, polega na wdrożeniu regulacji w życie, wyrażanym chociażby poprzez różne traktowanie swoich obowiązków poprzez studentów i nauczycieli akademickich w porównywanych państwach.

Wykaz wykorzystanych publikacji

1. Badura B., *Besonderes Verwaltungsrecht*, Berlin, New York 1988.
2. Balicka A., Pyter M., *Leksykon prawa oświatowego i prawa o szkolnictwie wyższym. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa 2014.
3. Bischoff F., *Hochschul- und Wissenschaftsrecht von A-Z*, München 1992.
4. Blicharz J., Chrisidu-Budnik A., Sus A., *Zarządzanie szkołą wyższą*, Wrocław 2014.
5. Boć J. (red.), *Prawniczy słownik wyrazów trudnych*, Kolonia Limited 2004.
6. Boć J. (red.), *Prawo administracyjne*, Kolonia Limited 2010.
7. Brunner G., Höfer F., Banaszak B. (tłum.), Mohlek P. (recenzent tłum.), *Handbuch der Internationalen Rechts – und Verwaltungsspraache. Staats- und Verwaltungsorganisation in Deutschland. Leksykon międzynarodowego i słownictwa prawniczo-administracyjnego. Organizacja państwa i administracji w Niemczech*, München-Bohn-Wrocław 1996.
8. Brzezicki T., *Ustrój szkolnictwa wyższego w Polsce*, Toruń 2010.
9. Czarnik Z., Posłuszny J., *Zakład publiczny*, (w:) *Tom 6. Podmioty administrujące*, pod redakcją Hauser R., Z. Niewiadomski, A. Wróbel, Warszawa 2011, s. 415-500.
10. Czuryk M., Karpiuk M., Kostrubiec J., *Prawo o szkolnictwie wyższym po nowelizacji. Komentarz praktyczny*, Diffin 2015.
11. Dolnicki B., *Pozycja prawna studenta i doktoranta uniwersytetu*, (w:) *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, pod redakcją A. Szadok-Bratuń, Kolonia Limited 2007, s. 89-94.
12. Elżanowski M., *Zakład państwowy w polskim prawie administracyjnym*, Warszawa 1970.
13. Filipek J., *Prawo administracyjne. Instytucje ogólne*, Kraków 1995.
14. Framhein G., H. Peisert, *Das Hochschulsystem in Deutschland*, Bohn 1994.
15. Garlicki L., *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa 2012.
16. Gerber H., *Hoschschule und Staat*, Göttingen 1953.
17. Hauser R., Z. Niewiadomski, A. Wróbel (red.), *Tom 6. Podmioty administrujące*, Warszawa 2011.
18. Janku Z., *Publiczna szkoła wyższa – korporacja czy zakład administracyjny*, (w:) *Między tradycją a przyszłością w nauce prawa administracyjnego. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Janowi Bociowi*, pod redakcją J. Supernata, Wrocław 2009, s. 234-242.

19. Kempen B., *Hochschulautonomie und Selbstverwaltung*, (w:) *Hochschulrecht. Ein Handbuch für die Praxis*, Michael Hartmer/ Hubert Detmer (Hrsg.), C.F. Müller 2010.
20. Korczak J., Lisowski P., Ostapski A., *Ustrój samorządu terytorialnego. Materiały dydaktyczne*, Wrocław 2015.
21. Leja K., *Zarządzanie uczelniami. Koncepcje i współczesne wyzwania*, Warszawa 2013.
22. Lehman P., Banaszak B. (tłum.), Mohlek P. (recenzent tłum.), *Handbuch der Internationalen Rechts- und Verwaltungssprache. Allgemeines Verwaltungsrecht. Lexikon міжнародного і словництва правничо-адміністративного. Prawo administracyjne*, München-Bohn-Wrocław 1997.
23. Leoński Z., *Zarys prawa administracyjnego*, Warszawa 2006.
24. Lisowski P., *Relacje strukturalne w polskim samorządzie terytorialnym*, Kolonia Limited 2013.
25. Markowski A., Pawelec R., *Wielki słownik wyrazów obcych i trudnych*, Warszawa 2001.
26. Masternak-Kubiak M., *Autonomia szkół wyższych na gruncie Konstytucji RP*, (w:) *Nowe prawo o szkolnictwie wyższym a podmiotowość studenta*, pod redakcją A. Szadok-Bratuń, Kolonia Limited 2007, s. 13-20.
27. Maurer H., *Allgemeines Verwaltungsrecht*, München 2011.
28. Maurer H., Nowacki K. (tłum. i red.). *Allgemeines Verwaltungsrecht. Ogólne prawo administracyjne.*, Wrocław 2003.
29. Mayer F., *Von der Rechtsnatur der Universität*, Regensburg 1967.
30. Mayer O., *Verwaltungsrecht*, Bd. II, Leipzig 1924.
31. Müller M.J., *Die Rechtsform der wissenschaftlichen Hochschule*, Nürnberg 2014.
32. Niczyporuk J., *Podmiotowość administracyjnoprawna a zdolność administracyjnoprawna – delimitacja pojęć*, (w:) *Współczesne zagadnienia prawa i procedury administracyjnej. Księga jubileuszowa dedykowana Prof. zw. dr. hab. Jackowi M. Langowi*, Warszawa 2009, s. 177-185.
33. Niczyporuk J., *Podmiotowość prawna a podmiotowość administracyjnoprawna – współzależność koncepcji*, (w:) *Współzależność dyscyplin badawczych w sferze administracji publicznej*, pod redakcją S. Wrzosek, M. Domagała, J. Izdebski, T. Stanisławski, Warszawa 2010, s. 69-76.
34. Niczyporuk J., *Zdolność do czynności prawnych organu administracji publicznej*, (w:) *Ewolucja prawnych form administracji publicznej. Księga jubileuszowa z okazji 60.*

- rocznicy urodzin Profesora Ernesta Knosali*, pod redakcją L. Zacharko, A. Matana, G. Łaszczyca, Warszawa 2008, s. 217-222.
35. Ochendowski E., *Pozycja prawna studenta uniwersytetu – użytkownik zakładu publicznego czy członek korporacji publicznej*, (w:) *Jednostka w demokratycznym państwie prawa*, pod redakcją J. Filipka, Bielsko-Biała 2003, s. 453-463.
 36. Ochendowski E., *Zakład administracyjny jako podmiot administracji państwowej*, Poznań 1969.
 37. Sanetra W., Wierzbowski M. (red. nauk.), *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2013.
 38. Skibicki W., *Słownik terminologii prawniczej i ekonomicznej niemiecko-polski*, Warszawa 1990.
 39. Sobol E. (red.), *Słownik wyrazów obcych. Wydanie nowe*, Warszawa 1997.
 40. Thieme W., *Deutsches Hochschulrecht*, Köln Berlin München 2004.
 41. Wendelin E., *Der Hochschulverfassungsstreit*, Nomos 2009.
 42. Wolff H. J., „*Die Rechtsgestalt der Universität*“, Westdeutscher Verlag, Heft 52, Köln und Opladen 1955.
 43. Zimmermann J., *Prawo administracyjne*, Warszawa 2012.

Wykaz polskich źródeł prawa

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471 oraz z 2009 r. Nr 114, poz. 946).
2. Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz.U. z 2016 r. poz. 23).
3. Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (Dz.U. z 2016 r. poz. 380).
4. Ustawa z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2016 r. poz. 718).
5. Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2016 r. poz. 487).
6. Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym (Dz.U. z 2014 r. poz. 1852, z 2015 r. poz. 249, 1767).
7. Ustawa z 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz. U. z 2012 r. poz. 572, z 2013 r. poz. 675,829, 1005, 1588, 1650, z 2014 r. poz. 7, 768, 821, 1004, 1146, 1198, z 2015 r. poz. 357, 860, 1187, 1240, 1268, 1767, 1923 oraz z 2016 r. poz. 64, 907, 908, 1010, 1311).
8. Dekret Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego z dnia 23 listopada 1944 r. o organizacji i zakresie działania samorządu terytorialnego (Dz. U. z 1944 r. nr 14 poz. 74).
9. Uchwała Nr 32/2012 Senatu UW r z dnia 25 kwietnia 2012 r. - Statut Uniwersytetu Wrocławskiego.
10. Uchwała Nr 144/2013 Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie zgodności regulaminu Samorządu Studentów z ustawą– Prawo o szkolnictwie wyższym i Statutem Uniwersytetu Wrocławskiego.
11. Załącznik do Uchwały nr 144/2013 Senatu Uniwersytetu Wrocławskiego – Regulamin Samorządu Studentów Uniwersytetu Wrocławskiego.
12. Projekt ustawy z dnia ... 20... r. Przepisy ogólne prawa administracyjnego.

Wykaz niemieckich źródeł prawa

1. Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland in der im Bundesgesetzblatt Teil III, Gliederungsnummer 100-1, veröffentlichten bereinigten Fassung, das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 23. Dezember 2014 (BGBl. I S. 2438) geändert worden ist, Ausfertigungsdatum: 23.05.1949.
2. Bürgerliches Gesetzbuch in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Januar 2002 (BGBl. I S. 42, 2909; 2003 I S. 738), das zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 20. November 2015 (BGBl. I S. 2018) geändert worden ist, Ausfertigungsdatum: 18.08.1896.
3. Gesetz über das Studentenwerk Schleswig-Holstein vom 22. April 1971, zuletzt geändert durch Verordnung vom 12.10.2005.
4. Hochschulrahmengesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 19. Januar 1999 (BGBl. I S. 18), das zuletzt durch Artikel 2 des Gesetzes vom 12. April 2007 (BGBl. I S. 506) geändert worden ist, Ausfertigungsdatum: 26.01.1976.
5. Verwaltungsverfahrensgesetz in der Fassung der Bekanntmachung vom 23. Januar 2003 (BGBl. I S. 102), das durch Artikel 1 des Gesetzes vom 20. November 2015 (BGBl. I S. 2010) geändert worden ist, Ausfertigungsdatum: 25.05.1976.
6. Gesetz über die Hochschulen des Landes Nordrhein-Westfalen (Hochschulfreiheitsgesetz) vom 31. Oktober 2006.
7. Gesetz zur Schaffung eines nationalen Stipendienprogramms (Stipendienprogramm-Gesetz - StipG), Ausfertigungsdatum: 21.07.2010.
8. Allgemeines Verwaltungsgesetz für das Land Schleswig-Holstein (Landesverwaltungsgesetz-LVwG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 2. Juni 1992.
9. Gesetz über die Hochschulen und das Universitätsklinikum Schleswig-Holstein in der Fassung vom 5. Februar 2016.
10. Verfassung von Christian-Albrechts-Universität zu Kiel vom 1. September 2008.
11. Satzung der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel über die Voraussetzungen und das Verfahren zur Befreiung von Lehrverpflichtungen zum Zwecke der Forschung bei Professorinnen und Professoren (Forschungssemester) vom 04. März 2008.
12. Organisationssatzung der Studierendenschaft der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel vom 24. Oktober 2010.

13. Einschreibordnung der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel vom 9. Januar 2009.
14. Hausordnung der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel, am 15.01.2010 in Kraft getreten.
15. Geschäftsordnung der Innenrevision vom 27.04.2011 (zob.: (<http://www.uv.uni-kiel.de/ir/de/00intern/geschaeftsordnung>)).
16. Richtlinie der Christian-Albrechts-Universität zu Kiel vom 27.04.2011 zur Vergabe von Stipendien nach dem Gesetz zur Schaffung eines nationalen Stipendienprogramms sowie der Verordnung zur Durchführung des Stipendienprogramm-Gesetzes (Stand 12.04.2016).
17. Ziel- und Leistungsvereinbarung der Landesregierung mit den Hochschulen in Schleswig-Holstein. Zeitrahmen 01.01.2014-31.12.2018.
18. Individuelle Ziel- und Leistungsvereinbarung zwischen dem Ministerium für Bildung und Wissenschaft und Christian-Albrechts-Universität zu Kiel für die Jahre 2014-2018 (umowa ta jest dostępa tylko w sferze zasięgu internetowego CAU-Campus).

Wykaz orzecznictwa

1. Bundersverfassungsgericht, Beschluss vom 26. Oktober 2004 - 1 BvR 911/00.

Veronika Kuznetsova
(imię i nazwisko)

Bremerstr. 23 / Zimmer 1412 24118 Kiel
(aktualny adres do korespondencji)

268114@uni-wi.kiel.pl
(adres e-mail)

Prawa Administracji i Ekonomii
(wydział)

Administracja
(kierunek studiów)

I stopień studia stacjonarne
(poziom i forma studiów)

95101911746

(numer PESEL)

268114

(numer albumu)

OŚWIADCZENIE O PRAWACH AUTORSKICH I DANYCH OSOBOWYCH

Ja niżej podpisany/a Veronika Kuznetsova student/ka Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii kierunku Administracja

oświadczam, że przedkładana praca dyplomowa na temat:
Szkala wykształcenia jako podmiot administracji publicznej w Polsce i Niemczech
na przykładzie Uniwersytetu Wroclawskiego a Christian Albrechts
Universität zu Kiel

- jest mojego autorstwa i nie narusza autorskich praw w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (tekst jednolity: Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631, z późn. zm.) oraz dóbr osobistych chronionych prawem;
- nie zawiera danych i informacji uzyskanych w sposób niedozwolony;
- nie była wcześniej przedmiotem innej urzędowej procedury związanej z nadaniem dyplomu uczelni wyższej lub tytułu zawodowego;
- treść pracy dyplomowej przedstawionej do obrony, zawarta na przekazanym nośniku elektronicznym, jest identyczna z jej wersją drukowaną.

Oświadczam, iż zostałem/am poinformowany/a o prawie dostępu do treści moich danych osobowych oraz ich poprawiania.
Udostępnienie przez mnie danych osobowych ma charakter dobrowolny.

Wyrażam zgodę, na:

- udostępnienie mojej pracy dla celów naukowych i dydaktycznych;
- przetwarzanie moich danych osobowych w myśl ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (tekst jednolity: Dz. U. z 2014 r., poz. 1182, z późn. zm.);
- umieszczenie mojej pracy w bazie danych Uczelni i jej przechowywanie przez okres stosowny do potrzeb Uczelni;
- wykorzystanie mojej pracy jako elementu komparatywnej bazy danych Uczelni;
- udostępnienie mojej pracy innym podmiotom celem prowadzenia kontroli antyplagiatowej prac dyplomowych i innych tekstów, które zostaną opracowane w przyszłości;
- porównywanie tekstu mojej pracy z tekstami innych prac znajdujących się w bazie porównawczej systemu antyplagiatowego i zasobach Internetu.

Wrocław, Schwerin, 2016.08.25

(rrrr - mm - dd)

Veronika Kuznetsova

(czytelny podpis autora pracy)